

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:
Tomcsik Vanessa_szakdolgozat_2024.pdf

Ким подано: Ерік Марусич	Дата перевірки: 2024-05-23 16:13:16	Дата звіту: 2024-05-23 16:25:39
Ким перевірено: I + U + DB + P + DOI	Кількість сторінок: 61	Кількість слів: 17854

Схожість 0%	Збіг: 18 джерела	Вилучено: 15 джерела
Інтернет: 15 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 0%	Кількість: 5 джерела	Перефразовано: 153 слова
Цитування 2%	Цитування: 29	Всього використано слів: 561
Включення 0%	Кількість: 0 включення	Всього використано слів: 0
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 2 слова

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ІСТОРІЯ КОЛГОСПУ В ЗАКАРПАТТІ НА ПРИКЛАДІ КОЛГОСПУ ІМЕНІ
КАРОЛЯ МАРКСА В С. ДИЙДА 1947-1964 РР.

Томчик Ванесса Лайошівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: Середня освіта (Історія)

Спеціальність: Середня освіта (Історія)

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

Молнар Д. Єлізавета Олександрівна
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедрою:

Чотарі Юрій Юрійович
доктор філософії, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _ /202_

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

Кваліфікаційна робота
ІСТОРІЯ КОЛГОСПУ В ЗАКАРПАТТІ НА ПРИКЛАДІ КОЛГОСПУ ІМЕНІ
КАРОЛЯ МАРКСА В С. ДИЙДА 1947-1964 РР.

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Томчик Ванесса Лайошівна

освітня програма: Середня освіта (Історія)

спеціальність Середня освіта (Історія)

Науковий керівник: **Молнар Д. Єлізавета Олександрівна**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Самборовські Нодь Ібоя Іванівна**

кандидат історичних наук, доцент

Берегове

2024

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Történelem és Társadalomtudományi Tanszék

**KOLHOZTÖRTÉNET KÁRPÁTALJÁN A DÉDAI MARX KÁROLY KOLHOZ
PÉLDÁJA ALAPJÁN 1947-1964 KÖZÖTT**

Szakdolgozat

Készítette: **Tomcsik Vanessza**

IV. évfolyamos Középfokú oktatás (történelem)
szakos hallgató

Témavezető: **Dr. Molnár D. Erzsébet**
PhD, docens

Recenzens: **Szamborovszkyné Nagy Ibolya**
PhD, történelemtudományok kandidátusa, docens

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. РОЗДІЛ. РОЗВИТОК РАДЯНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	8
1.1. Колективізація Закарпаття	8
1.2. Утворення колгоспів на Закарпатті	11
1.3. Деколонізація.....	14
II. РОЗДІЛ. СТВОРЕННЯ КОЛГОСПУ ІМ. ВАТУТІНА В С. ДИЙДА. ДІЯЛЬНІСТЬ КОЛГОСПУ В 1947-1950 РР.	16
2.1. Утворення та діяльність колгоспу у 1947-1948 роках	16
2.2. Економічні праці між 1949 і 1950 роками	17
III. РОЗДІЛ. ДІЯЛЬНІСТЬ ОБ'ЄДНАНОГО КОЛГОСПУ ІМ. КАРОЛЯ МАРКСА В С. ДИЙДА ТА ГОМОКУ В 1951-1964 РОКАХ	20
3.1. Основні події в період між 1951 та 1953 роками	20
3.2. Повсякденне життя в колгоспі 1954-1957 років	23
3.3. Успіхи та невдачі 1958-1964 рр.	30
ВИСНОВОК	46
РЕЗЮМЕ.....	48
ВИКОРИСТАЛА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА	50
ДОДАТОК	53

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
I.FEJEZET. A SZOVJET MEZŐGAZDASÁGI RENDSZER KIALAKULÁSA KÁRPÁTALJÁN.....	8
1.1. Kárpátalja kollektivizálása	8
1.2. Kolhozok megalakulása Kárpátalján	11
1.3. Kuláktalanítás	14
II.FEJEZET. A DÉDAI VATUTYIN KOLHOZ MEGALAKULÁSA. A KOLHOZ MŰKÖDÉSE 1947-1950 KÖZÖTT	16
2.1. A kolhoz megalakulása és működése 1947 és 1948 között	16
2.2. Gazdasági munkálatok 1949 és 1950 között.....	17
III.FEJEZET. AZ ÖSSZEVONT DÉDAI ÉS HOMOKI MARX KÁROLY KOLHOZ MŰKÖDÉSE 1951-1964 KÖZÖTT	20
3.1. Fő fejlődési irányvonalak 1951 és 1953 között.....	20
3.2. A kolhoz mindennapi élete 1954–1957 között	23
3.3. Sikerek és kudarcok 1958–1964 között.....	30
ÖSSZEFOGLALÓ	46
PE3IOME	48
FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK JEGYZÉKE	50
MELLÉKLETEK.....	53

BEVEZETÉS

A szakdolgozatom témája: *Kolhoztörténet Kárpátalján a dédai Marx Károly kolhoz példája alapján 1947-1964 között*. A dolgozat bemutassa Kárpátalján a mezőgazdaság kollektivizálását, valamint a dédai Marx Károly kolhoz történetét 1947 és 1964 között.

Témaválasztásom legfőbb indoka, hogy dédai lakosként mindig is érdekelt a község történelme, főként a kollektivizálás időszaka és szerettem volna megismerni a község kolhozának történetét és működését. Nem utolsó szempont volt, hogy Kárpátalja kollektivizálása egy fontos időszak volt a régió történelmében.

A *dolgozatom célja* egy átfogó képet kialakítani Kárpátalja mezőgazdaságának kollektív mintára való átalakításáról és a Marx Károly kolhoz működéséről, valamint bemutatni a kolhoz mindennapi életét főként levéltári források és korabeli sajtó alapján.

A szakdolgozatom *kivitelezéséhez* legfőképp a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegében sikerült forrásokat felkutatni. A források közül a legjelentősebbek a kolhozgyűléseken készült jegyzőkönyvek, valamint az évi tervek voltak. A jegyzőkönyvek által betekintést nyerünk a mezőgazdasági folyamatokba, a kolhoz mindennapi életébe és a megoldandó feladatokba. A község kolhozának anyagai a P11-56 fondban találhatóak meg. A *kutatás problematikája* az, hogy sok forrás oroszul volt megtalálható, a jegyzőkönyvek többnyire kézzel írtak, amelyek rossz minőségű papíron voltak, ami megnehezítette az elolvasását. A korabeli sajtóanyag szintén jelentős forrásbázist jelentett a munka megírásánál: a *Vörös Zászló* c. újság által sikerült betekintést nyerni a kolhoz mindennapi életébe.

A szakdolgozat három fő fejezetre oszlik. Az első fejezet Kárpátalja kollektivizálását mutatja be szakirodalom alapján. A második fejezet a dédai Vatutyin kolhoz megalakulását és működését 1947–1950 között dolgozza fel. A harmadik fejezet az összevont dédai Marx Károly kolhoz működését mutatja be 1951 és 1964 között.

A fejezetek további alfejezetekre oszlanak fel. Az első fejezet 3 alpontra tagolódik, amelyek a kollektivizálás főbb szakaszait tárgyalják. A második fejezet 2 alcímre bomlik: az első a dédai kolhoz megalakulása és működése 1947 és 1948 között, amely oral history (elbeszélte történelem) alapján mutatja be a kolhoz megalakulását, a második alpont a kolhoz gazdasági életét tárgyalja 1947 és 1950 között. A harmadik fejezet 3 alpontra tagolódik: az első alpont a kolhozok összevonásától (1951) Sztálin haláláig (1953) terjedő időszakot taglalja; a második alpont a hrucsovi enyhülés időszaktól (1954) egy új kolhoz elnök megválasztásáig (1957) tart; a harmadik alcím Hruscsov hatalomra kerülésétől (1958) leváltásáig (1964) közötti időszakot mutatja be.

Mivel a dolgozatban vizsgált téma még semmilyen formában nem került publikálásra, a kutatási részt felölelő két fejezet alapvetően a fentebb említett elsődleges forrásbázisokon alapul. A

dolgozat elkészítése során a kolhozosítás kárpátaljai vonatkozásait bemutató fejezetben több szakmunka is segítséget nyújtott. A legjelentősebb munkák a következők voltak: Molnár D. Erzsébet: A szovjet típusú gazdaságpolitika erőszakos térnyerése című munkái.¹ Hasznos információkkal látott el Oficinszkij Román² tanulmányai a szovjet típusú mezőgazdaságról és annak kialakulásáról. Micsanin Vaszily³ és Dovhanics Omelján⁴ munkái egy átfogó képet adtak, hogy a Kárpátaljai lakosság hogyan reagált az erőszakos kolhozosításra.

A szakirodalom, a levéltári források és a korabeli sajtó által kialakult egy átfogó kép Kárpátalja mezőgazdaságának átszervezéséről és a dédai Marx Károly kolhoz működéséről 1947 és 1964 között.

¹ MOLNÁR D. Erzsébet: A szovjet típusú gazdaságpolitika erőszakos térnyerése In Kárpátalja története. Örökség és kihívások. Monográfia, II. RFKMF- „RIK-U” Kft. Beregszász-Ungvár, 2021.

² OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében In Kárpátalja 1919-2009 történelem, politika, kultúra. Szerk.: Fedinec Csilla-Vehes Mikola, Budapest-Ungvár Argumentum MTA Etnikai – nemzeti kisebbségkutató Intézet, 2010.

³ МІЩАНИН Василь Васильович: Суцільна колективізація. Звід.: Радянізація Закарпаття 1944-1950 рр. Ужгород, 2019.

⁴ О. Д. ДОВГАНІЧ: Репресії проти громадян за антирадянську агітаціюват. Звід: Реабілітовані історією. Закарпатська область. Редактор: Д.М. Федака. Ужгород, ВАТ Видництво „Закарпаття”, 2003.

I. FEJEZET. A SZOVJET MEZŐGAZDASÁGI RENDSZER KIALAKULÁSA KÁRPÁTALJÁN

1.1. Kárpátalja kollektivizálása

1944 őszén vette kezdetét Kárpátalja szovjet mintára való átalakítása, amikor a Vörös Hadsereg betört Kárpátalja területére.⁵ A szovjetizálás folyamata 1944-ben vette kezdetét és 1950-ben fejeződött be. Kárpátalja 1944. november 26. és 1946. január 22. között átmeneti államalakulatként Kárpátontúli Ukrajna (Закарпатська Україна) néven létezett. 1946. január 22-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége által kiadott rendelt értelmében megalakult a Kárpátontúli terület (Закарпатська область), ami szovjet mintájú megyeként működött Ungvár székhellyel.⁶

Kárpátalja agrár típusú vidék volt, a lakosság nagy része falun élt és mezőgazdaságban tevékenykedett. A régió falvai a 20. század második felében nagy átalakuláson ment keresztül. A szovjet vezetés először korlátozta, majd teljesen felszámolta a magántulajdont.⁷ Kárpátalján a kollektivizálás több lépésben valósult meg. Az első lépés az 1944. november 27-én kiadott dekrétum volt, ami a földreform végrehajtásáról rendelkezett. November 29-én pedig kiadták a földosztásról szóló rendeletet, ennek értelmében a magyar és német nagybirtokosok földjeit szétosztották a földnélküliek és a kis földterülettel rendelkezők között. Ezt követően 1945 márciusában a szovjet vezetés felszámolta a nagybirtokokat. A településeken létrehoztak földosztó testületeket, akik irányították a földosztás menetét.⁸ A földosztás során a földekből a szovjet hadsereg önkéntes katonái élveztek elsőbbséget, valamint a partizánok és a hegyvidékről áttelepítettek.⁹ A Néptanács 1944. december 29-én kiadott határozata alapján elrendelték a földek államosítását. Ugyanakkor a határozat értelmében elvették a tulajdonosok gyárait, üzemeit és ingóságait.¹⁰

A kárpátaljai lakosok a földkérdés miatt mindig is nehéz körülmények között éltek, helyzetük a háború alatt és a háború utáni időszakban tovább romlott. A lakosságnak szüksége volt vetőmagra és élelmiszerre.¹¹ Kárpátontúli Ukrajnai Néptanácsa ezért a kormánytól kért segítséget. Így kapott Kárpátalja 1945 tavaszán a vetéshez szükséges 37,6 mázsa gabonát. A vetőanyagot 59,7

⁵ MOLNÁR D. Erzsébet: Kárpátaljai magyarok a Szovjetunió hadifogoly- és munkatáboraiiban 1944-1953. Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem, BTK, 2015, 47.

⁶ OFICINSZKIJ i.m. 216-217.

⁷ OFICINSZKIJ i.m. 274.

⁸ VÁRADI Natália: A szovjet hatalom kiépítésének kezdeti lépései Kárpátalján 1944–1946 *In* Betekintő 13. évf. 1. sz., 2019, 51.

⁹ MOLNÁR D. i. m. 513.

¹⁰ VÁRADI i.m. 51.

¹¹ РЕЙТИЙ Галина: Селянський опір колективізації в 1944–1950 роках на Закарпатті. Ужгородський національний університет, 2017, 5.

ezer parasztgazdának osztották szét. A mezőgazdasági földrészeket a szovjet katonák aknamentesítették, valamint lovakat és szállítóeszközöket adományoztak a gazdáknak.¹²

A kollektivizálás második szintje a kolhozosítás volt. Kárpátalján a kolhozosítást két szakaszra lehet felosztani: az első szakasz 1945/46–1948 között zajlott, amikor a szovjet hatalom úgymond „türelmesen” viszonyult a mezőgazdaság átszervezéséhez. Ekkor még nem volt kötelező a kolhozokba a belépés. A második szakasz 1948-ban kezdődött, ez már egy aktívabb és erőszakosabb periódus volt. Ebben az időszakban a magyarok által többségében lakott járások falvait 1948 végére teljes mértékbe kolhozosítva lettek.¹³

Az első kolhoz 1946-ban alapították meg Eszenyben, ami a „*Hruscsov*” nevet kapta. A következő kolhoz Munkácson alakult meg, ez volt a „*Dimitrov*” kolhoz. A kolhozok népszerűsítésére egy agitációs folyamat indult el, vagyis előadásokkal, gyűlésekkel próbálták meggyőzni az embereket, hogy csatlakozzanak a kolhozokba. Ezek a módszerek nem minden esetben voltak hatásosak, akkor a hatalom erőszakosabb eljáráshoz folyamodott. Ilyen intézkedés volt a beszolgáltatási kötelezettség bevezetése, amelynek értelmében a termény mellett többek között a jószágot, fát, boronát, ekét és egyéb munkaeszközöket is elvettek a helyi gazdától. Ha valaki nem teljesítette a beszolgáltatást eljárás indult ellene. Aki ellenállni próbált és ragaszkodott saját tulajdonához az kuláklísta-ra került. Ennek következtébe született meg az 1947. június 27-én kiadott rendelet a kulákgazdaságok megadóztatásáról. Azokat a gazdákat, akik visszautasították a kolhozba való belépést, azt kegyetlenül megadóztatták. A megfélemlítéseknek meglett a várt eredménye, ugyanis 1950-re 532 kolhoz alakult Kárpátalja területén.¹⁴

A kolhozokba nem csak a gazdákat kényszerítették, hanem azokat is, akik a földosztás által jutottak egy kis földterülethez.¹⁵ A kezdeti időszakban a föld a parasztok tulajdona volt, így alkalmazni tudták a vetésforgót, mivel közösen művelték a földeket.¹⁶ Ebben az időszakban Kárpátalján munkaerőhiány keletkezett, mivel a férfiak többsége ekkor már a „lágérben” volt. 1946–1950 között a mezőgazdasági termés csökkent, emiatt 1946–1947 között éhínség pusztított Ukrajnában. A munkaerőhiány miatt a nőket is elkezdtek bevonni a mezőgazdasági munkálatokba. Elindították a „*Traktorra, lányok, asszonyok!*” elnevezésű mozgalmat.¹⁷ A szovjet hatalom 1950-re teljesen felszámolta a magánszektor.¹⁸

Kárpátalján a hegyvidéki területeken élő gazdákat is kényszerítették a kollektív gazdálkodásra, de ezeken a területeken nem volt alkalmas a föld mezőgazdasági munkálatokra. A

¹² OFICINSZKIJ i.m. 275.

¹³ KOSZTYÓ Gyula: A kárpátaljai magyar falvak kolhozosítása 1946-1949, Clio Intézet, 2020.

¹⁴ MOLNÁR D. i.m. 513-514.

¹⁵ KULCSÁR Zoltán: Magyar sors Kárpátalján. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2013, 54.

¹⁶ OFICINSZKIJ i.m. 275.

¹⁷ MOLNÁR D. i.m. 514.

¹⁸ KULCSÁR i.m. 54.

hegyvidéki területeken élő parasztság szarvasmarha tenyésztéssel foglalkozott.¹⁹ Ivan Turjanica, a kárpátaljai területi végrehajtó bizottság elnöke felismerte, hogy a hegyvidéki területeken nincs értelme kolhozokat létrehozni, ezért jelentést küldött Kijevbe a *„kárpátaljai hegyvidéki települések mezőgazdaságának állapotáról és további fejlesztéseknek lehetőségéről”*, de eredménytelenül.²⁰

A Szovjetunió negyedik ötéves terve 1946-ben kezdődött el, amit 1950-re kellett teljesíteni vagy túlteljesíteni. 1945 és 1950 között Kárpátalján megtörtént a teljes államosítás.²¹ A terv teljesítésére agitációs propagandát indítottak, ezzel próbálták motiválni az embereket, hogy teljesítsék a tervben előírt elvárásokat. Kárpátalja nem volt iparilag fejlett vidék, de a Szovjetunió a szocialista átalakítás folyamata során az ipar fejlesztését tartotta a régióban a legfontosabb feladatnak. A szovjet vezetés 1946-tól kötelezte az állampolgárokat, hogy vegyenek részt az ország iparosításában. Az iparosításhoz pénzre volt szükség, ezért bevezették az államkölcst, vagyis valamennyi dolgozó bérének bizonyos részét lefoglalták államkölcson címszó alatt. Ezt a bizonyos összeget az állampolgárok „önként” ajánlották fel az államnak. Kárpátalján a fő iparág a fakitermelés és a fafeldolgozás volt, az élelmiszeripar jelentős fejlődésen ment keresztül: a jelentősebb városokban kenyérgyárak épültek, hús- és tejfeldolgozó üzemeket hoztak létre.²² A negyedik ötéves terv legfontosabb része a nehézipar fejlesztése volt, amelyben fontos szerepet kapott a Donyec-medencei szénipar. A terv teljesítése érdekében munkásokat és szakembereket kezdtek el toborozni.²³

Az emberek nem akartak belépni a kolhozokba, ezért megtalálták a módját, hogy kifejezzék nemtetszésüket a kolhozokba való belépésre. Így például nem vettek részt a kiosztott földterület megművelésénél. Főként a magyar falvak álltak ellen. A szovjet vezetés a sajtóban az ilyen ellenállást kifejtő személyeket „kulákelemeknek” titulálták, néhány esetben viszont a magyar közösséget nevezték a *„kollektív gazdálkodás útjában álló legfőbb problémának”*. A területi vezetők több intézkedéssel válaszoltak a lázadó viselkedésre, ilyen volt, hogy fokozták az ukrán és orosz betelepítéseket, a kulákpereket, valamint a gazdák nagy részét 1947-től donbászi munkaszolgálatra²⁴ kötelezték.²⁵

¹⁹ РЕЙТИЙ Галина: Селянський опір колективізації в 1944–1950 роках на Закарпатті. Ужгородський національний університет, 2017.

²⁰ MOLNÁR D. i.m. 515-516.

²¹ VÁRADI i.m. 52.

²² MOLNÁR D. i.m. 516-517.

²³ Uo. 518.

²⁴ Kárpátalján 1947-1952 között a legnagyobb munkabehívás és erőszakos toborzás zajlott le, amely a lakosság tömeges ellenállását váltotta ki. 1947-1949 között 12 000 kárpátaljai fiatal toboroztak a Donyec-medencei munkatáborokba. A munkásokat a katonakorba lépett fiatal fiúkból kezdték el mozgósítani és szakképző vagyis FZO iskolákban, ahol 3 hónap alatt kellett elsajátítani a bányász szakma alapjait és 3 év „önkéntes” munkaszolgálatot kellett teljesíteni a bányavárosokban.

²⁵ KOSZTYÓ Gyula: Megszállás, terror, elhurcolás *In* Az Elbától Vorkutáig. Veritas, Magyar Napló, Budapest, 2017, 167-169.

1.2. Kolhozok megalakulása Kárpátalján

A kolhozok azokból a földekből alakultak meg amelyeket elvettek az emberektől, csak a háztáji földet tarthatták meg: mindent elvettek az állatokat, a mezőgazdasági eszközöket is. A csűröket lebontották és ezekből építettek a kolhozba pajtákát.²⁶ 1947 januárjában Viskén alapították meg a Határőr kolhozot. Az év tavaszán a Munkácsi, Ungvári, Beregszászi és Nagyszőlősi járás magyar lakta falvaiban még 10 kollektív gazdaságok hoztak létre. A kollektivizálás 1949 és 1950 között is folytatódott. Kárpátalján 1949 végére 532 kolhoz volt. 1950-ben fejeződött be a régió kollektivizálása.²⁷

A beregszászi járás első kolhoza 1947. március 15-én alakult meg, Nagyberegen. A kolhoz a Lenin nevet kapta. A megalakulást megelőzte egy kemény agitációs munka. A nagyberegi földműves egyesület 1944-ben feloszlott. A földműves testület 350 hektár földterülettel rendelkezett, amit 1946-ban még 100 hektárral bővítettek ki. A módosabb gazdáktól összesen 870 hektár földet koboztak el, ezzel bővítették ki a kolhoz területét.²⁸

Nagyobb falvakban több kisebb kolhoz alakult meg, amelyeket később egyesítettek, például Nagydobronyban három is volt, amit összevontak.²⁹ 1948 második felében egyre nagyobb mértékben zajlott a kolhozok létrehozására irányuló propaganda. 1948 augusztusában a beregszászi járásban már 20 kollektív gazdaság működött.³⁰ Kárpátalja ötödik kolhoza 1947. március 16-án alakult meg Nagylucskán. A kolhoz 150 hektár földdel bővült a módosabb magánszemélyek által.³¹

Az ötödik kollektív gazdaság megszervezésekor a szovjet hatalom a helyi lakosok ellenállásába ütközött, amelyet a hatalom sikeresen leverte. A szovjet kormány 1947 elején széleskörű offenzívát indított a kulákok ellen. Ezzel egyidőben jelentek meg a faluban az úgynevezett „női lázadások”. Az asszonyok nem akartak csatlakozni a kolhozba, mivel úgy vélték, hogy a kollektív gazdaságok éhínséget hoznak a régióba. Más településeken is történtek kolhoz-ellenes tüntetések: a Rahói járásban, a Técsői járásban, valamint az Ungvári járásban Nagydobrony falujában. A nagydobronyi tüntetés volt a legnagyobb, több mint 500 ember lázadt fel. A lakosság azt követelte, hogy *„engedélyezzék számukra a kollektív gazdaság terményeit egyénileg, saját felhasználásra betakarítani”*. A követelésüket nem teljesítették, hanem erőszakos módszerekkel elfojtották a tüntetést.³²

²⁶Pracu Mária (1934) egykori kolhoztag

²⁷DUPKA György: Sorsfordító évek sodrásában. PoliPrint, Ungvár, 2004, 79-80.

²⁸CSANÁDI i.m. 196.

²⁹OROSZ Júlia: A falusi parasztság – egy kolhoz belső életének jellegzetességei Kárpátalján, 1948–1953. Betekintő 14. évf. 3. sz., 2020. 101.

³⁰CSANÁDI i.m. 203.

³¹МИЦАНИН i.m. 415.

³²ДОВГАНІЧ i.m. 111.

Kolhozellenes lázadás tört ki 1948. október 9-15. között a técsői járásban, a ruszinlakta Uglyán. A lázadás következtében 13 lakost – főként nőket – 2-től 25 évig terjedő börtönbüntetésre ítélték. 1949. április 1-jén Nagylucskán ismét felkelés bontakozott ki. A kolhozisták megtagadták a tavaszi munkálatok megkezdését. Más településeken a lázadók a kolhoz mezőgazdasági eszközeit rongálták meg, kárt tettek a termésben, valamint a kolhoz épületében. A tiltakozások során több száz falusi lakos került börtönbe és kényszermunkatáborba.³³

A kolhozok életébe fontos szerepet töltöttek be a traktorállomások. Kárpátalján 1946-ban 9 traktorállomást létesítettek. A gépállomás rendelkezett több száz traktorral, ekével, vetőgéppel, cséplőgéppel és más mezőgazdasági eszközökkel. Az eszközök használatát elősegítette a hatékonyabb mezőgazdasági munkálatokat, például a termés betakarítását. 1948-re már 6,7 ezer gazdaság vette használatba az eszközöket.³⁴

Kárpátalján majdnem minden faluban erőszakosan alapítottak kolhozokat, amelyek fenntartása nem hozta meg a várt eredményt. Moszkvában a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága 1950. május 30-án határozatot fogadott el „*a kiskolhozok összevonásáról és a pártszervezetek ezzel kapcsolatos feladatairól*”. A kiskolhozok összevonásának következtében az 557 kolhozból 294 kolhoz lett. 1952 és 1954 között a 294 gazdaságból csak 140 tudta teljesíteni a beszolgáltatási normát. Ebben az időszakban jelent a „*pripiszka*”, vagyis a statisztikai jelentések meghamisítása. A kolhoz vezetők féltek a megtorlástól ezért valótlán adatokat küldtek a felső vezetéshez.³⁵ Kárpátalján 1953 végére csökkent a kolhozok száma, ekkor már csak 263 gazdaság működött, ebből 200 összevonás által jött létre. Működött még 15 erdőgazdaság, 7 szőlészet és egy gyümölcskertészet.³⁶

A kolhozokban hagyományos mezőgazdasági kultúrák termesztésével foglalkoztak, viszont a terméshozam alacsony volt. Ennek oka, hogy kevés volt a szerves és a műtrágya. Emiatt új beszolgáltatási kötelezettséget határoztak meg trágya-beszolgáltatás formájában, például 1950-ben kolhozonként 6 kilogramm hamut és 6 kilogramm szárnyas ürüléket kellett beszolgáltatni. Az emberek az 1950-es évek elején megpróbálták néhány új kultúra termesztésével, mint például a csumiza takarmány, valamint új módszereket használni a négyzetes-fészkés kukorica vetést. Kísérleteztek citrusfélék, tea, füge, eukaliptusz, babér és más szubtrópusi növények meghonosításával, de ezek a próbálkozások veszteséget hoztak a kolhozoknak. Az alapanyag beszerzése és a növények gondozása hatalmas pénzüsszegekbe került, a behozott növények elpusztultak. A Nagyszőlősi és Ungvári járásban elültettek 800 tő eukaliptuszt ültettek el, ami

³³ DUPKA i.m. 82.

³⁴ OFICINSZKIJ i.m. 276.

³⁵ DUPKA i.m. 85-86.

³⁶ OFICINSZKIJ i.m. 281.

kifagyott, az alföldi kolhozokban 80 hektár teaültetvényt telepítettek, aminek az első tél idején az egyharmada kifagyott, a maradék pedig idővel elpusztult.³⁷

Minden évben a kolhoz pártbizottságának ülésén hagyták jóvá a káderek nómenklatúráját. Ide tartozott a növénytermesztési csoportvezetők, telepvezetők, brigádvezetők, kisipari műhelyek, gépparkok vezetői és a könyvelőség munkatársai. Egy gazdaságban 50 ember dolgozott. A falusi nómenklatúra egyre nagyobb szakmai tapasztalatot szerzett. A mezőgazdasági szakmákat a lemergi és umanyi főiskolákon sajátították el, általában levelező tagozaton. Mezőgazdasági képzés volt a munkácsi és sztriji technikumokban is. A kolhozokban a fizetést a munkanapok alapján kapták a kolhozisták, például a kolhoziroda takarítónőinek havonta 15 munkanapot számoltak fel. A mezőgazdasági gépeket a körzeti traktor- és gépállomásról kölcsönözték ki. A cséplőgép üzemeltetője egy óra munkáért 0,1 munkanapot számoltak fel, vagyis egy teljes munkanapért 10 órát kellett dolgozni. A kolhozelnöknek számolták fel a legtöbb munkanapot, évi 300–360 között. A kolhoztagok egyharmada a legnehezebb fizikai munkát végzők a minimális munkanap – 180 nap – után kapták a bérüket, viszont a kolhozisták többsége nem tudta elérni a minimális munkanapot. A falugyűléseken sokszor alakult ki vita a munkanapok igazságtalan elosztása miatt. Valaki azért kapott munkanapot mert végig sétált a falun és kidobolta a híreket és egyetlen dobolás 0,2 munkanapot ért.³⁸

A munkanapok hosszúságát az idényjellegű munkák befolyásolták. A szénakaszálás és begyűjtése időszakában a kolhozisták hajnali 4 órától este 10-ig dolgoztak, vagyis 18 órát nem számítva az ebédszünetet. Tavasszal az átlagos munkanap reggel 7 órakor kezdődött és este 9 órakor ért véget moszkvai idő szerint. A fizetések fokozatosan emelkedtek, például 1966-ban 1,54 rubel, 1969-ben 2,2 rubel járt egy munkanap után. Kárpátalján 1946-tól megjelentek a „szocialista munka” élenjárói. Számos kolhoztag kapott kitüntetéseket. Ilyen kitüntetés volt a Szocialista Munka Hőse, akik megkapták ezt a címet, őket értelmiségi körökben „Gertrudnak” neveztek. A kárpátaljaiak az első Szocialista Munka Hőse kitüntetéseket 1948-ban kapták meg, köztük volt két 19 éves lány is: Hanna Lehman és Szépi Ilona.³⁹

Kárpátalján a teljes vetésterület 192,4 ezer hektár volt. Az alapvető gabonafélék az őszi búza, a kukorica és a babfélék voltak. Az ipari növények közül dohányt, napraforgót és rostlent termesztettek. A gyümölcskertészetek és szőlészetek 1964-ben 72 ezer hektárt foglaltak el. A gyümölcskertészet leginkább elterjedt volt a Técsői és a Huszti járásban, a Beregszászi, Nagyszőlősi, Munkácsi és Ungvári járásban a szőlészet volt elterjedt. Az állattenyésztésben a szarvasmarha, baromfi, juh és sertés volt az alapvető. A kolhozokat tizenegy traktorállomás és két állattenyésztési gépállomás látta el. A kolhozösszevonások következtében 1964-ben 146 kolhoz működött

³⁷ OFICINSZKIJ i.m. 280-281.

³⁸ Uo. 279-280.

³⁹ Uo. 281-282.

Kárpátalján. 1966–1970 között volt folyamatban az „arany ötéves terv”, ekkor a kárpátaljai mezőgazdaság fejlesztésébe az állam 200 millió rubelt fektetett be.⁴⁰

A sztálini időszakba fontos volt kiépíteni a kolhozsajtót, amelynek elsősorban a kollektivizálás koncepcióját kellett hirdetnie. Ebben az időszakban több kolhozlap is megjelent. A Beregszászi járásban 15 kolhozlap működött: *Barátság* (Makkosjánosi), *Előre* (Nagymuzsaly), *Győzelem* (Mezőkaszony), *Kolhozélet* (Beregdéda), *A lenini úton* (Vári), *Október Útján* (Beregszász), *Szovjet Falu* (Nagybégány) stb. Miután megszűntek a kolhozlapok megjelentek a kézzel vagy géppel írott falújságok, rölapok.⁴¹

A következő években nem volt növekedés és nagyobb változás a mezőgazdaság területén, az állam a kolhozoktól a megtermelt árut alacsony összegért vette át, így a kolhoztagok fizetése alacsony volt.⁴² A településeket és a hozzá tartozó földterületeket a szovjet mintára megszervezett kolhozrendszer uralta, amely hosszú távon bukásra volt ítélve.⁴³

1.3. Kuláktalanítás

A második világháború utáni fordulat komoly változásokat hozott Kárpátalja számára. Az államváltozásokhoz szokott lakosságot megdöbbenették a bekövetkező események. Kulákperekkel és koncepciós perekkel félemlítették meg a lakosságot.⁴⁴

A kuláktalanítás a kollektivizálás folyamatának a része volt. A kulákokat a szovjet nép a legfőbb ellenségének nyilvánították.⁴⁵ A drasztikus utasítások azokat a lakosokat érintette, akik az 1944-1945-ös agrárreform által földhöz jutott. A gazdag földműveseket osztályelleneseknek nyilvánították,⁴⁶ és a sajtó olyan cikkeket közölt, hogy a kulákok elkerülték a beszolgáltatási kötelezettséget, valamint állataikat és terményeiket rejtegették.⁴⁷ Azokat a gazdákat, akik több mint 10 hektárnyi földterülettel rendelkeztek, „kuláklistára” vették. 1946. július 27-én Ivan Turjanica, a megyei végrehajtó bizottság elnöke beszámolót küldött az ukrán minisztertanácsnak, melyben jelentette, hogy már 2134 embert regisztráltak a listára. Az év végén meghatározták, hogy egy család, akik a hegyvidéken élnek azok 8 hektár földet, síkvidéken pedig 6 hektár földdel rendelkezhetett.⁴⁸

A kulákoknak nyilvánított személyeket megfosztották vagyonuktól, ingóságuktól, azok, akik ellenálltak azokat kényszermunkára ítélték.⁴⁹ Az ukrán minisztertanács újabb szigorításokat

⁴⁰ OFICINSZKIJ i.m. 284-285.

⁴¹ DUPKA i.m. 86.

⁴² OFICINSZKIJ i.m. 285.

⁴³ DUPKA i.m. 81.

⁴⁴FEDINEC Csilla: A kárpátaljai magyar életviszonyok a Szovjetunióba. Politika és irodalom *In* Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Gondolat - MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2008, 268.

⁴⁵OROSZ i.m. 99.

⁴⁶DUPKA i.m. 77.

⁴⁷OROSZ i.m. 100.

⁴⁸DUPKA i.m. 77.

⁴⁹OROSZ i.m. 100.

vezetett be, amely szerint 1947-től a kulákgazdaságnak 30%-al több terményt kellett beszolgáltatni. Azok a kulákok, akik nem teljesítették a beszolgáltatást „államellenes személyeknek” nyilvánították és többéves kényszerszolgálatra ítélték és kitelepítették őket Szibériába és Kazahsztánba. Akik 10 hektárnál több földdel rendelkeztek nagyobb adókat vetettek ki, ennek következtében még több kulákperre, vagyon- és föld elkobzására, kitelepítésre került sor.⁵⁰

Déda községében is voltak olyan gazdák, akiket kuláknak minősítettek, ilyen volt Karamán András, aki 22, Homoki Pál, ő 17 és Szolnoki István, aki 12 hektár földdel rendelkezett. A korabeli sajtó az újságokban arra hívta fel az emberek figyelmét, hogy a kulákok veszélyesek: „*Vigyázzunk a kulákokra, szemünk mindig rajtuk legyen, mert ezek nem építeni, hanem rombolni akarnak!*” - volt olvasható az újság hasábjain.⁵¹

A nagyszülősi járásban is történtek erőszakos intézkedések azok ellen, akik elleneztek a kolhozba való belépést. A mátyfalvai Aranyos Andrást kuláknak nyilvánították és megfosztották vagyonától, majd Donbászra vitték: „*1949. május 6-án Donbászra vitték, táborból járt a munkára, majd 1951 májusában érkezett haza lerombolt állapotban, és 3 hónap elteltével meghalt.*” – olvasható felesége leveléből.⁵² Rengeteg földművest ítéltek el kolhozellenesség vádjával. Dupka István, a tiszabökényi lakost 10 év börtönbüntetésre ítélték el. Volt, akit 25 év börtönre ítélték el. 1950-ben Kárpátalján 1978 kulákgazdaság volt, ebből 51,5 % magyar nemzetiségű.⁵³

A magyar kulákgazdaságokat 1950 végére teljesen felszámolták, ennek következtében több száz magyar család került Szibériába. Az NKVD⁵⁴ és más szervezetek segítségével 1946 és 1950 között több mint 10 ezer magyar ellen alkalmaztak megtorlásokat. Ezek a személyek főként falusi parasztok voltak, akik nem akartak belépni a kolhozokba így ők a kolhozrendszer áldozatai lettek.⁵⁵

⁵⁰DUPKA i.m. 77.

⁵¹A kulák csak kulák, azaz ellenségünk marad. //Vörös Zászló, 3.évfolyam, 62.szám, Beregszász, 1947, 1.

⁵²DUPKA i.m. 77.

⁵³Uo. 78.

⁵⁴Народный комиссариат внутренних дел – Belügyi Népbizottság

⁵⁵DUPKA i.m. 78.

II.FEJEZET. A DÉDAI VATUTYIN KOLHOZ MEGALAKULÁSA. A KOLHOZ MŰKÖDÉSE 1947-1950 KÖZÖTT

2.1.A kolhoz megalakulása és működése 1947 és 1948 között

A dédai Vatutyin kolhoz 1947-ben alakult meg Pracu Mária egykori kolhoztag elmondása szerint. Pracu Mária 1953-ban csatlakozott a kolhozhoz, aki eleinte a szőlőültetvényen kezdett el dolgozni, majd később a farmon és a dohányban is tevékenykedett. Összesen 40 évig volt munkás a kolhozban.

A kolhoz azokból a földekből alakult meg, amelyeket elvettek az emberektől, csak a háztáji földet tarthatták meg. Mindent elvettek az állatokat, a mezőgazdasági eszközöket is. A csűröket lebontották és ezekből építettek a kolhozba istállókat és pajtákát. A kolhozban nagy szigorúság volt, *„akkor még csak kopekeket kerestünk, nagyon kevés volt a fizetés, nem minden hónapban kaptunk, csak fél évente meg év végén, valamint kaptunk százalékot a szőlőből, meg ki hol dolgozott, búzát is csak év végén adtak egyszer. Nagy szegénység volt a kolhoz megalakulása utáni években, disznót is, ha vágtunk, titokba kellett, mert le kellett volna nyúzni és a bőrét leadni, úgyhogy minden titokba ment.”*⁵⁶

A kezdeti időszakban a szántás nem traktorokkal történt, mivel a kolhoz nem rendelkezett traktorokkal, hanem lóval és ökörrrel, a vetés pedig kézzel történt. Minden kolhoztag részére meg volt határozva, hogy mennyi répát, kukoricát, burgonyát kellett megkapálnia. *„Sokat kellett dolgozni, nehéz volt. Asszony létemre én is hordtam, zsákoltam a krumplit”.*⁵⁷ Gyakoriak voltak a lopások: *„Egy üveg tejet elhoztunk, de viszont, ha volt olyan, hogy a borjúnak ment a hasa, itthonról vittük a tojást, egyszer meg is szólítottak, hogy öntsem vissza a kannába, de mondtam, hogy lássa, azt a tojást az ablakon, azt otthonról hoztam, nem a kolhoz tyúkja tojta, kellett a borjúnak.”*⁵⁸

A kolhozban egy időben termeltek hajdinakását, valamint kölest is. Az állatoknak a takarmányt a kolhoz termelte meg. Az aratás nem kombájn használatával történt, hanem kézi kasza által. Az asszonyok oda mentek dolgozni, aki többet kaszált, hogy minél több fizetést keressenek. Volt sertésfarm, baromfifarm, ahol voltak tyúkok, kacsák, pulykák is. A tyúkokat levágva árulták a piacon. A kolhoznak volt egy külön részlege a piacon, ahol a termékeit tudta eladni. Minden év végén történt egy nagy ellenőrzés, amikor már a kolhoz rendesen működött, viszont az állatokat negyedévente ellenőrizték, mivel sok állat volt a farmon.⁵⁹

A kolhoz foglalkozott dohánytermesztéssel, amit a kezdeti időszakban az asszonyok tűvel fűztek fel, később pedig szárítógépet használtak: *„Hajnalban mentünk, sötét volt, akkor kivittük a*

⁵⁶ Pracu Mária (1934) egykori kolhoztag. Az interjú készítésének időpontja: 2022. 04. 07.

⁵⁷ Uő.

⁵⁸ Uő.

⁵⁹ Pracu Otil (1932) egykori kolhoztag. Az interjú készítésének időpontja: 2022. 04. 10.

*pajtából a dohányt, hogy lássunk fűzni, hogy minél több dohányt fűzzünk fel”.*⁶⁰ A dédai kolhoz rendelkezett szőlőültetvénnel, ahol eleinte csak férfiak dolgoztak, de nem volt annyi férfi, hogy idejében elvégezzék a munkákat, ezért a nők is jártak kapálni a szőlőt. Az asszonyok is részt vettek a szőlő szüretelésében és fizetségül kaptak belőle „százalékot”: *„Ősszel addig szüreteltünk, míg már a hó is esett, télen mikor kipréselték kaptunk belőle mi is százalékot, aki akart az pénzt vett el, vagy pedig majd ősszel bort.”*⁶¹

Az első években a kolhoznak nem volt gyümölcsültetvénye, majd csak évekkel később lett. Korábban a hegyen is magántulajdonban voltak a földek, amit szintén elvettek az emberektől. A gazdálkodóknak a hegyen volt többek között meggy-, cseresznye-, alma-, körtefa. A betakarított gyümölcsöt az emberek a piacra vitték árulni. A kolhoznak volt külön piacos árusa, Pásztor Szeréna személyében. A kolhoz első évei nehezek voltak több szempontból is, nem voltak megfelelő mezőgazdasági eszközök, szigorúság volt, valamint a farmok is rendezetlenek voltak, ami sok állat elpusztulásához vezetett.⁶² Ilyen nehéz körülmények között alakult meg a dédai kolhoz.

2.2. Gazdasági munkálatok 1949 és 1950 között

A kolhozban 1949-ben szerephez jutottak a különböző zöldségfélék termesztése. 1949-ben többek között termesztettek káposztát 3 hektáron (ebből 1 hektáron korai káposztát), petrezselymet 0,25 hektáron, uborkát 0,5 hektáron, paradicsomot 0,5 hektáron, sárgarépat 0,5 hektáron és hagymát szintén 0,5 hektáron. A kolhozban a termőföldeket trágyázták.⁶³

A termelési terv 1949-ben meghatározta az alábbi gabonafélék termőterületét:

1.sz. táblázat A gabonafélékre szánt termőterület az 1949-es termelési terv szerint

	Gabonaféle	Termőterület
1	Búza	7 ha
2	Zab	116 ha
3	Árpa	15 ha
4	Köles	5 ha
5	Kukorica	160 ha
6	Borgabona	3 ha
7	Bab	10 ha
8	Kender	4 ha
9	Burgonya	75 ha

⁶⁰ Pracu Mária (1934) egykori kolhoztag. Az interjú készítésének időpontja: 2022. 04. 07.

⁶¹ Pracu Otil (1932) egykori kolhoztag. Az interjú készítésének időpontja: 2022. 04. 10.

⁶² Uő.

⁶³ Kárpátalja Területi Állami Levéltár, Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 22, lap 2.

10	Takarmányrépa	5 ha
11	Napraforgó	25 ha

Forrás: KTÁL, Fond P-1156, opisz 1, ügyirat 21, lap 3.

A kolhoz rendelkezett különböző mezőgazdasági eszközökkel: borona 130 darab, kukorica vető 7 darab, vetőgép 31 darab, szalmavágó 16 darab, gereblye 5 darab, vasvilla 5 darab, permetezőgép 71 darab volt. Az eszközök közül volt olyan, ami rossz állapotban volt és javításra szorult. A kolhozban fontos volt a különböző típusú műtrágyák használata. Használtak szuperfoszfátot, amit a palánták elültetésekor egyidőben alkalmaztak, ami elősegítette a gyökerek kifejlődését, az ammónium-nitrátot bármely zöldségnél a vegetációs időszak első felében az intenzív hajtásnövekedés idején használták, a kálium-szulfátot főként paprikánál, uborkánál, dinnyénél, valamint paradicsomnál alkalmazták.⁶⁴

A kolhoz rendelkezett baromfi- és sertésfarmmal. 1950-ben 189 ló, 11 juh, 60 szarvasmarha, 50 sertés, 564 baromfi – ebből 94 tyúk – volt a farmokon. Az állatok számára biztosított takarmány volt a széna, a szalma, a pelyva, a burgonya, a zab, valamint az árpa.⁶⁵ A farmokon volt az állatok részére istálló, sertés- és baromfiólak. Az állatokkal foglalkozott az állattenyésztő, állatorvos, fejőnő, csordás és lovasz is.⁶⁶

A kolhoz működését, a felépítését, valamint a mezőgazdasági munkálatok megszervezését és elvégzését a kolhozgyűlési jegyzőkönyvek tartalmazzák. A dédai kolhoz első kolhozgyűlési jegyzőkönyve 1950. január 1-én készült el. 1950-ben a vezetőség tagjai a következő személyek voltak: Liberman Jenő kolhozelnök, Fekete Gábor könyvelő, Kovtán Mihály agronómus, Baraté Pál az ellenőrző bizottság elnöke, Hires Lajos, Homoki Gyula, Molnár Sándor, Perpék József, Bimba József és Balogh Menyhért vezetőségi tagok.⁶⁷

A gyűléseken a feladatok meghatározása mellett a munkanormákat is meghatározták. A kolhozban volt leltározó bizottság, amelynek a feladata volt, hogy kimutatásokat készítsen, hogy miből mennyi van a kolhozban. A bizottság tagjai Szolnoki Ignác, Petrás Ferenc és Perpék Albert kolhoztagok voltak.⁶⁸ A mezőgazdasági munkások brigádokra tagolódtak, a kolhoznak a következő brigádjai voltak: mezei-, szőlő-, konyhakertészeti-, takarmánykészletező-, farm- és építő brigádok. A csoportokat a brigádvezető irányította, aki kiosztotta mindenkinek a feladatot.⁶⁹

A terménykiosztás mozgalmas időszak volt a kolhozban. A kolhoz raktárosa képtelen volt egyedül ellátni a feladatait, ezért az elnök egy raktársegédet nevezett ki mellé. Liberman kolhozelnök

⁶⁴ KTÁL, Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 21, lap 3-6.

⁶⁵ KTÁL, Fond P-1156, opisz 5, ügyirat 15, lap 1.

⁶⁶ Uo. lap 1-2.

⁶⁷ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 2, lap 2.

⁶⁸ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 2, lap 9-10.

⁶⁹ Uo. lap 15-16.

erre a pozícióra Szolnoki Máriát, a raktáros feleségét nevezte ki. Az 1950-es években nagy építkezési tervek volt kilátásban, ezért építészekre volt szükség, aki megtervezi az építkezést, beszerzi az alapanyagokat, aki vezeti a munkálatokat. A Járási Mezőgazdasági ügyosztály erre a feladatra Kleine építésszt küldte ki.⁷⁰

A tavaszi mezőgazdasági munkálatok lassú tempóban haladtak, különösen a kukorica ültetése. Az I. mezei brigád, Meggyesi Kálmán vezetésével, elvetette időben a burgonyát, viszont a kukorica ültetése lassan haladt. A II. brigád, Cucka János irányításával, időben elvégezte a mezei munkálatokat, kukoricát ültetett 48 hektáron és burgonyát vetett 32 hektárnyi területen. A III. mezei brigád, Szolnoki Árpád vezetésével, sikeresen elvégezte a tavaszi vetési munkálatokat, kukorica és burgonya mellett vetették még kölest, napraforgót és babot is. A IV. brigád, Halász Béla irányításával, időben befejezték a burgonya elvetését, a kukorica ültetésével voltak lemaradva.⁷¹

A kolhozban 1950 tavaszán ellenőrzések zajlottak. Elsősorban az állatfarmokat vizsgálták meg. Az ellenőrzés során kiderült, hogy a farmon lévő állatok piszkosak és tetvesek voltak, az állatgondozók nem végezték el a rájuk bízott feladatokat, az istállók nem voltak rendezettek. Az ellenőrző bizottság felszólította a farmon dolgozókat, hogy teremtsenek rendet a farmokon.⁷²

A tehénfarm vezetője Meggyesi Lajos volt. A farmon nem volt rend, mivel az ellenőrzésekor a fejőnaplók nem voltak rendben, valamint a lefejt tej mennyiségét a fejő-gondozók saját maguknak írták fel, majd csak utólag került bele a naplóba. A tej kiadásának elszámolását a farmvezető nem naponta, hanem utólag vezette, illetve a törzskönyvek sem voltak vezetve.⁷³ A baromfifarm vezetője Dörda László volt. 1950-re 1600 darab baromfi volt a terv, ebből 564 darab baromfi volt, ebből 94 tyúk volt. Naponta 6-10 darab tojás volt.⁷⁴

A dédai kolhoz nehéz körülmények között kezdte meg működését, a kezdeti időszakban több volt a kudarc, mint a siker. A továbbiakban megfigyelhető a kolhoz korszerűsítése, valamint a szovjet típusú gazdálkodási rendszer stabilizálása.

⁷⁰KTÁL, Fond P-1156, opisz 1, ügyirat 2, lap 16.

⁷¹ KTÁL, Fond P-1156, opisz 1, ügyirat 2, lap 41-42.

⁷² KTÁL, Fond P-1156, opisz 1, ügyirat 2, lap 26.

⁷³ KTÁL, Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 21, lap 3.

⁷⁴ Uo. lap 4.

III.FEJEZET. AZ ÖSSZEVONT DÉDAI ÉS HOMOKI MARX KÁROLY KOLHOZ MŰKÖDÉSE 1951-1964 KÖZÖTT

3.1. Fő fejlődési irányvonalak 1951 és 1953 között

Déda és Homok községekben a kolhozok 1947-ben alakultak meg és 1951-ben egyesítették őket, amelynek következtében létrejött a Marx Károly kolhoz. A megalakult kolhoz elnökévé a gyűlés Vajdánics Jánost választotta meg.⁷⁵

Az ellenőrző bizottság elnökévé Halász Bertalant választották meg. A bizottság további tagjai Orosz Sándor és Tomcsik Géza kolhoztagok voltak. A könyvelői állást továbbra is Fekete Gábor töltötte be. A kolhoz agronómusa Kovtán Mihály volt. Az 1951-es évre új brigadérosokat választottak meg. A mezei brigádhoz Csabina Zsigmond, Szolnoki Árpád, Czuczka János, Halász Béla kolhoztagok csatlakoztak, a szőlőbrigádhoz Baráté Sándort szavazták meg, a konyhakertészethez a kolhoznök Krisztov Miklós bolgárkertészt ajánlotta, amit a vezetőség egyhangúan elfogadott. A tehén- és borjúfarm brigadérosának Meggyesi Lajost jelölte az elnök, a sertés, a juh és tyúkfarmhoz pedig Dörda Lászlót alkalmazták.⁷⁶

A kolhozba való belépéskor a falu lakosai kérvényeket adtak be, melyeket „Bejelentés” címszó alatt fogalmaztak meg. Kérvényezni nemcsak a kolhozba való belépést lehetett, hanem a kibocsátást is, valamint egyéb dolgokat is lehetett kérni a kolhoztól (1.számú melléklet). A kolhoz olyan esetekben amikor egy tag más faluba költözött vagy megházasodott akkor azt a személyt elengedték a kolhozból. A kérvényeket és bejelentéseket a gyűléseken bírálták el. A petíciókban a családfők leírták a belépési „önkéntes” szándékukat, a család összetételét nevekkal és életkorral együtt. Nemcsak belépési szándékot lehetett kérvényezni, hanem például előleget a fizetésből.⁷⁷ Azonban fontos megjegyezni, hogy a belépési petíciók „önkétéssége” megkérdőjelezhető. Feltételezhetően az emberek a kolhozba való belépés mellett döntöttek, mivel a szovjet rezsim olyan büntetéseket rendelt el, ami lehetetlenné tették az az egyéni gazdálkodást, így kénytelenek voltak „önkéntesen” a kolhozok tagjaivá válni.⁷⁸

A termelési terv 1951-re meghatározta a búza vetését 107 hektárnyi területre, zab vetését 116 hektáron, árpa vetését 15 hektáron, köles 5 hektárnyi területre való vetését, kukorica vetése 160 hektáron. A borgabona vetési területét 3, a bab vetését 10, a kender 4, a burgonya 75 hektárban állapították meg. A takarmányrépa 5 hektáron való vetése, a napraforgó vetési területe 25 hektáron

⁷⁵ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 2, lap 2.

⁷⁶ Uo. lap 3.

⁷⁷ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 20, lap 4-5.

⁷⁸ BALOGH Judit: A szovjet rendszer kiépülése és a kolhozok működésének kezdeti szakasza Halálbor és Badaló községekben. Diplomamunka, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, Beregszász, 2021, 21.

állapították meg. Takarmánynövények vetése is szerepelt a tervben: takarmánydinnye 9 hektár és takarmánykáposzta 10 hektár területen.⁷⁹

Az 1951-es év szép termést hozott a dédai Marx Károly kolhoznak, mivel 1023 hektár szemesterményt takarítottak be, ebből 938 hektár őszi, valamint 85 hektár tavaszi terményt. Az aratást 162 hektáron kombájn alkalmazásával, a többi területen pedig kézi kaszálással végezték el. A tervek szerint az aratás 5 napig tartott. A betakarítás második napján elkezdődött a tarlóhántás, a harmadik napon az asztagolás és a csépelés. Spekál Béla javasolta, hogy szerződjenek le egy GTA aratógép használatára, hogy megkönnyítsék a munkálatokat. Az aratáshoz 31 kaszáscsoportot szerveztek meg. Minden csoportban egy kaszás volt és két kisegítőmunkás. Minden csoportnak jutott 3,6 hektár földterület. Balogh János kombájnvezető lelkesen fogadta a munkálatok megkezdését, az aratás ideje alatt az „Sz-6” típusú kombájnt használta. A cséplés volt a terménybetakarítás legfontosabb lépése. A cséplés ütemétől függött, hogy milyen gyorsan tudták teljesíteni a betakarítási tervet. A munka elvégzésére rendelkezésre állt „MK-1100” típusú cséplőgép.⁸⁰

A sajtó hasábjain megjelenő propaganda szerint a kolhozisták első és legfontosabb feladata volt, hogy az államnak töltsék fel a terménykészleteit a legrövidebb időn belül. A körzeti kolhozai közül a dédai Marx Károly kolhoz az elsők között adott búzát az államnak.⁸¹

Azonban – a kolhozzjegyzőkönyvek tanúsága szerint – az elért eredmények mellett számos hiányosság volt tapasztalható. Az állatfarmokon továbbra is rossz állapotok uralkodtak, az állatok lakhelyei rendezetlenek voltak, a gondozók is elhanyagolták az állatok rendbetartását. A sertésfarmon az udvar és az ólak piszkosak, valamint zsúfoltak voltak. Az elpusztult állatokról nem vezettek nyilvántartást. A farm problémáival a vezetőség nem igyekezett foglalkozni, még akkor sem, mikor az ellenőrző bizottság szólította fel őket.⁸²

A korabeli sajtóértékelések szerint az 1951. év tapasztalata azt bizonyítja, hogy azok a kolhozok, amelyek kellő figyelmet fordítottak a talaj trágyázására, nemcsak teljesítették, hanem jelentősen túl is teljesítették a terméshezam tervét. A Marx Károly kolhoz bő termést ért el az őszi búzából és rozsból.⁸³ Az ideológiai irányvonalat természetesen a Marx Károly kolhozban is a saját faliújság hirdette, amely a „Győzelem” címet viselte. Az újság havonta kétszer jelent meg több példányban. A példányokból jutott a brigádirodák falaira, valamint a klubban és a farmokon is megtalálhatóak voltak.⁸⁴

⁷⁹ KTÁL, Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 23, lap 2.

⁸⁰ Felkészülten fogadjuk az aratást // *Vörös Zászló*, 7.évfolyam, 10. szám, Beregszász, 1951. 3.

⁸¹ Az első terményt az államnak // *Vörös Zászló*, 7.évfolyam, 56.szám, Beregszász, 1951.3.

⁸² KTÁL, Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 23, lap 3-4.

⁸³ Több figyelmet a trágyakihozásnak // *Vörös Zászló*, 8.évfolyam, 3.szám, Beregszász, 1952.4.

⁸⁴ A körzeti faliújság kiállításon // *Vörös Zászló*, 8.évfolyam, 38.szám, Beregszász, 1952.2

1952. július 2-án félévi ellenőrzést tartottak a kolhozban. Az ellenőrzőbizottság tagjai a következő személyek voltak: Halász Bertalan elnök, Orosz Sándor és Tomcsik Géza bizottsági tagok. Az ellenőrzés során a bizottság a következőket állapította meg: egyes kolhoztagok rendszeresen nem vesznek részt a gyűléseken, a tavaszi veteményezés nem lett idejében megkezdve, a dohány körüli munkák rendesen elvoltak végezve, a szőlőben a munka hatékonysága sokat javult.⁸⁵ Feltűnő jelenség volt, hogy egyes csoportokban a csoportvezetők közeleli rokonainak több volt a munkanapja, mint más kolhoztagoknak. Kosztyó Imre, az I. brigád kukorica csoportjában felesége Kosztyó Ilona és közeli rokona Jász Ferencné állandóan több munkát végzett, mint a csoport többi tagja. Ezen kívül még számtalan ilyen eset volt.⁸⁶

Jászik Sándor a kolhoz juhásza az 1952-es gazdasági évben 100 anyajuhtól 150 darab bárányt és 6 kg gyapjú lenyírását tervezte, amit sikerült is teljesítenie.⁸⁷ A kolhozban a teheneket naponta háromszor fejték.⁸⁸ Az előirányzott tervet a tejtermelés tekintetében sem sikerült teljesíteni. A tehenek produktivitása a minimálisra csökkent le. Az első évben terv szerint egy tehéntől átlag 800 liter tejet kellett volna kifejni, ugyanakkor mindössze 254 litert sikerült. A vizsgálóbizottság szerint ennek két oka van: nem volt megfelelő istálló télére, valamint nem kaptak zöld takarmányt, ezért a gondozók saját ízlésük szerint bárhonnan hoztak takarmányt. A takarmányprobléma az összes farmon jelen volt.⁸⁹ A szárnyas farmon ugyancsak tűrhetetlen állapot uralkodott, nagyon sok szárnyas elpusztult. Ennek oka szintén a nem megfelelően elkészített takarmány volt.⁹⁰

A kolhoz összlétszáma 1953-ban 794 személy volt. Az elnök szerepét továbbra is Vajdánics János töltötte be. A kolhozban ellenőrzéssel indult az év. Az ellenőrzésen megállapították, hogy rosszul ment a munka, valamint a gazdálkodásban is akadtak problémák. Sok lopás történt, de a vezetőség nem foglalkozott az ügygel. A farmokon is rossz állapotok uralkodtak: a gondozók nem törődtek a rájuk bízott állatokkal.⁹¹ A kolhozba való belépés mellett történtek elbocsájtások is: májusban Csok Endrét és családját, valamint Vaszi Istvánt és családját bocsájtotta el a kolhoz vezetősége, amelynek oka a forrásban nincs megjelölve.⁹²

A Marx Károly kolhoz 1952-ben kisebb sikereket ért el a gazdaság fejlesztésében. A kolhoz pénzjövedelme 155 000 rubellel nagyobb volt, mint a megelőző évben. Az állatfarm termékei, a zöldségfélék és a dohány termesztése 800 000 rubel jövedelmet biztosított. A csoportok és brigádok

⁸⁵ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 71, lap 3.

⁸⁶ Uo. lap 6.

⁸⁷ Eleget teszek kötelezettségemnek // *Vörös Zászló*, 8.évfolyam, 28.szám, Beregszász, 1952.3.

⁸⁸ Az Ilik nővérek kezdeményezése nyomán // *Vörös Zászló*, 8.évfolyam, 35.szám, Beregszász, 1952.3

⁸⁹ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 71, lap 4.

⁹⁰ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 71, lap 5.

⁹¹ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 91, lap 1.

⁹² KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 91, lap 8.

kis területen jó termést tudtak betakarítani. A mezőgazdasági főfeladatok közül a növények termés hozamának a növelése, az állatállomány gyarapítása azonban gyengén fejlődött.⁹³

A kolhoz szőlőültetvényét 1952-ben 5 hektárnyi területtel növelték, 1953-ban pedig ismét növelték 10 hektárnyi területtel. Az őszi folyamán 120 000 vad és nemes vesszőt készleteztek be, az ültetendő területre a tél folyamán 250 tonna trágyát hordtak ki, tavasszal pedig még további 150 tonna trágyát. A vesszőket 6 hektáron 150 cm sorközi és 125 cm tőtávolságra, 4 hektáron 225 cm sorközi és 125 cm tőtávolságra helyezték el. Juhász Sándor csoportja 3000 fásoltást és 1000 vadvesszőt rakott le, Lengyel Károly csoportja 4000 hiányzó tőkét pótolta az Izabella fajtájú tőkéből.⁹⁴ A kolhoz élen járt a szőlők megfelelő gondozása terén.⁹⁵

Az alapvető gazdasági munkálatok nagy részét gépek végezték. A szántást és vetést traktor végezte, kombájjal történt az aratás és a csépelés, villanyos motorral történt a zöldségkertek öntözése, az istállókban vízvezetékeket vezettek be és önműködő itatókat és silógép vágta a takarmányt. A farmokon is jelen voltak a gépek használata: keltetőgép a baromfifarmon, burgonyatisztító a sertésfarmon, nyírógép a juhok számára. Ezek a gépek megkönnyítették a dolgozók munkáit, valamint emelték a munka produktivitását, így a kolhoz számára is bőséges jövedelmet hozott.⁹⁶

Ebben az évben történt a juhok nyírásának a gépesítése a kolhozban. A juhok géppel való nyírása emelte a bő gyapjú hozamot, mivel a gép segítségével 1 juhról 200–250 grammal több gyapjút tudtak lenyírni. A munka is gyorsabban ment a gép használatával: 1 juh 30–35 percet vett igénybe.⁹⁷ A Marx Károly kolhozban 40 méhcsalád volt, amit meg is őriztek a tél folyamán. Egy méhcsalád évente 48 kilogramm mézet gyűjtött.⁹⁸

3.2. A kolhoz mindennapi élete 1954–1957 között

A Marx Károly kolhoz 1954 márciusában új elnököt választott Juhász Béla személyében. Az új elnök ekkor még a munkácsi mezőgazdasági technikumban tanult. A kolhozisták azon a véleményen voltak, hogy míg az új elnök nem végzi el tanulmányait addig vegye át a helyettese a feladatok elvégzését.⁹⁹ A kolhoz zöldségtermesztő brigádja azt a célt tűzte ki, hogy a téli hónapok alatt 100 000 darab televényföldes poharakat készítsenek. A brigádvezető Nedju Kristóf volt. Csoportokat szerveztek és tagjai hamar elsajátították a pohárkészítő gép használatát. Gazdag Margit készítette a televényföldből, műtrágyából és istállótrágyából álló keveréket, Meggyesi Otil a présbe

⁹³Tanuljunk a múlt hibáin // *Vörös Zászló*, 9.évfolyam, 6.szám, Beregszász, 1953.2

⁹⁴Kiszélesítjük szőlőültetvényeinket // *Vörös Zászló*, 9.évfolyam, 39.szám, Beregszász, 1953.3

⁹⁵Harcban a hiányok kiküszöböléséért // *Vörös Zászló*, 9.évfolyam, 48.szám, Beregszász, 1953.3.

⁹⁶Könnyűvé vált a munka // *Vörös Zászló*, 9.évfolyam, 53.szám, Beregszász, 1953.3.

⁹⁷Gépesítettük a juhok nyírását // *Vörös Zászló*, 9.évfolyam, 48.szám, Beregszász, 1953.3

⁹⁸Több figyelmet a méhészet fejlesztésének. // *Vörös Zászló*, 9.évfolyam, 56.szám, Beregszász, 1953.3.

⁹⁹Helytelen úton. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 19.szám, Beregszász, 1954.3

helyezte a keveréket. Gajdos János a munkapadot kezelte. Hires Bálint a kész poharak elraktározásával foglalkozott.¹⁰⁰

Az őszi kalászosok vetése igen fontos időszak volt a kolhozokban. Ez a folyamat több mezőgazdasági munkával esett egybe: burgonya, zöldségfélék, kukorica betakarításával, a takarmány készletezésével, az őszi mélyszántással. A takarmány készletezése fontos feladat volt a kolhozokban, ami lehetővé tette az állatállomány fejlődését. A kolhoz 510 tonna zöldmasszát rakott be silónak.¹⁰¹ Megkezdődött a dinnye és a burgonya betakarítása. Galajda János volt a kertészeti csoport vezetője. A burgonya termése hektáronként meghaladta átlagosan a 170 mázsát, míg a dinnye a 160 mázsát.¹⁰²

A kolhoz szőlőültetvénye 25 hektáros volt, amit az évek alatt még 10 hektárral növeltek. Az ültetvények egy része megfelelő gondozást kapott, így bőséges termést tudott a kolhoz betakarítani. Az új ültetvényeket viszont elhanyagolták. A vad tőkét nem oltották be. A szőlősorok között 1953-ban dinnyét termesztettek és emiatt a tőkék nem fejlődtek és sok ki is pusztult. A megritkult sorok közé répát és káposztát ültettek.¹⁰³

A takarmánykészletező brigád gondoskodott a megfelelő mennyiségű téli takarmányról. 1954-ben szénából és más szálastakarmányféléből több mint 8,300 mázsát, silóból 900 tonnát, valamint a gumótakarmányfélékből 6000 mázsát sikerült bekészletezni. Ez a mennyiség elegendő volt az istállóztatási idősakra.¹⁰⁴ A kolhoz farmjain számos állat telelt ki. A farmon meleg istállók voltak, amelyek önitató berendezéssel volt felszerelve, gazdag takarmánykészlet állt rendelkezésre az állatok számára, képzett gondozók és fejőnők viselték gondját az állatállománynak.¹⁰⁵ A kolhoz juhásza Jászik Sándor volt. A kolhoz 1954-ben 610 juhot számlált, amiből 140 anya és 410 nyírásra alkalmas juh volt. 1954-ben 173 báránnyal szaporodott a juhállomány. Juhonként 4,9 kilogramm gyapjút tudtak lenyírni. 1953-ban 934 tojóstyúkkal rendelkezett a baromfifarm. A tyúkok mindegyikétől 152 darab tojást kaptak.¹⁰⁶

Az 1955-s évben több technikai projekt is megvalósult (2–5. számú melléklet). Az egyik ilyen projekt a transzformátorállomás fejlesztése volt. A meglévő „6 kW” vezetékhez csatlakoztattak 100 méter nagyfeszültségű villamosvezeték.¹⁰⁷

A Marx Károly kolhoz kötelezettségvállalása az 1955-s évre a következő volt: 19 mázsa búza, 180 mázsa burgonya, 60 mázsa kukorica hektáronként. Az időjárás melegedésével a brigádok elkezdtek az évelő füvek vetését. Két mezei brigád 18 fogatot használt az őszi felülboronálására, 4

¹⁰⁰ Televényföldes poharakat készítünk. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 4.szám, Beregszász, 1954.3.

¹⁰¹ Bő takarmánybázist a közösségi állatoknak. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 64.szám, Beregszász, 1954.1.

¹⁰² Megkezdjük a burgonya és dinnye betakarítását. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 70.szám, Beregszász, 1954.3.

¹⁰³ Nem törődnek az új ültetvényekkel. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 62.szám, Beregszász, 1954.3.

¹⁰⁴ Bő takarmánybázist létesítettünk. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 92.szám, Beregszász, 1954.3

¹⁰⁵ Javítsuk meg az állattenyésztők közötti tömegpolitikai munkát. // *Vörös Zászló*, 10.évfolyam, 3.szám, Beregszász, 1954.2

¹⁰⁶ KTÁL, Fond P1156, opisz 2, ügyirat 2, lap 2.

¹⁰⁷ KTÁL, Fond P1156, opisz 2, ügyirat 27, lap 3-5.

fogat foglalkozott az őszi hengerezésével. A hengerezés azért volt hasznos mert tömörebbé tette a talajt és fejlesztette a gyökérzetet. A kolhozban 11 kukoricatermelő csoport volt. A téli hónapok alatt 265 mázsa baromfitrágyát és 570 mázsa fahamut gyűjtöttek, amiből komposzttrágyát állítottak elő.¹⁰⁸

A kolhoz számára bőséges jövedelmet hozott a dohánytermesztés. Az 1955-ös évben 45 hektáron termesztettek dohányt. A kolhozisták célja volt, hogy hektáronként 20 mázsa termést takarítsanak be. Tomcsik Géza, Pallagi Sándor és Molnár Ferenc kolhoztagok elmondása szerint a dohányt hajnalban volt a legjobb ültetni, amikor még nem sütött erősen a nap. Ősszel a vetési területen mélyszántást végeztek el, 26 hektáron pedig trágyát szántottak be a földbe.¹⁰⁹

A „*Szunyogtag*”, így nevezték a Marx Károly kolhoz vetésforgójának 4. mezejét, amely csaknem 500 hektár területet foglalt magába. Ezek a területek voltak a kolhoz legrosszabb földjei. Sovány, szikes talajok voltak. A legkedvezőbb időjárás mellett sem hozott kalászosokból többet, mint hektáronkénti 7–8 mázsát. Ugyanakkor a többi földeken a terméshozam elérte az átlagos 14–16 mázsát. A „*Szunyogtag*” talajának feljavítása évente 4000 mázsa szemestermény többletet jelentett volna a kolhoz számára. A zöldtrágyázást 1955-ben kezdték alkalmazni. Az őszi bükköny betakarítása után 30 hektáron egyéves csillagfürtöt vetettek el zöldtrágyázásra. A búza vetése előtt 3 héttel szántották be a talajba. A kolhoz meszet szállított ki a földterületekre, hogy javítsa annak minőségét. Foszforlisztet is alkalmaztak komposzttrágya formájában. Ezzel a talajmegművelési módszerekkel szerették volna javítani a „*Szunyogtag*” földterület minőségét.¹¹⁰

Az őszi munkálatok befejezése után a Marx Károly kolhoz elkezdte a készüléket a tavaszra. Elsősorban a vetőmagról gondoskodtak. Kitisztították és megfelelően tárolták el a napraforgó és a tavaszi kalászosok vetőmagjait. Mesterségesen kiszárították a szükséges mennyiségű kukorica vetőmagot.¹¹¹ A szőlőültetvényen több mint 60 mázsa szőlőt sikerült leszüretelni. A Marx Károly kolhozokban hektáronként 35 mázsás szemeskukoricatermést termesztettek az egész vetésterületen.¹¹²

A kolhozban újjáépítették az állatok számára a karámokat. A karámokban etetőket szereltek fel, gépesítették a vízszolgáltatást. Gondoskodtak arról is, hogy az állatgondozóknak legyen egy kisebb helyiség, ahol kulturáltan tudtak pihenni.¹¹³ A farmokon nem volt jó a helyzet. A kolhoz állattenyésztői – a kolhozzjegyzőkönyvek szerint – semmit sem tettek az állatok produktivitása emelésére. Bancsi Sándor juhász, miután megnyírta a juhokat, nem foglalkozott többé velük. Az állatok nem tudtak pihenni az ólakban összegyülemlett trágyától, piszoktól. A tehenek sovány legelőn

¹⁰⁸ KTÁL, Fond P1156, opisz 2, ügyirat 29, lap 10.

¹⁰⁹ A dohány milliós jövedelmet jelent. // *Vörös Zászló*, 11.évfolyam, 39.szám, Beregszász, 1955.3.

¹¹⁰ Belső tartalékjaink. // *Vörös Zászló*, 11.évfolyam, 77.szám, Beregszász, 1955.3.

¹¹¹ Kitisztítottuk a vetőmagot. // *Vörös Zászló*, 11.évfolyam, 101.szám, Beregszász, 1955.3.

¹¹² KTÁL, Fond P1156, opisz 2, ügyirat 29, lap 12.

¹¹³ KTÁL, Fond P1156, opisz 2, ügyirat 29, lap 11

jártak, így nem csoda, hogy alacsony volt a tejhozam. Pallagi Árpád, farmvezető, nem gondoskodott arról, hogy ellássa kellő mennyiségű zöldtakarmánnyal az állatokat. A 1955–1956 telén éheztek a tehenek, ezért alacsony volt produktivitásuk. Annak ellenére, hogy az előző évhez viszonyítva emelkedett a tejhozam, nem teljesítették a tejhozam évi tervét.¹¹⁴

A kolhoz létszáma 1956-ban 672 fő volt. Az elnök helyét továbbra is Juhász Béla töltötte be. A tervszerinti munkanapok elosztása a következőképpen alakult: a férfiaknak 300, a nőknek 200 munkanap, a kolhozban dolgozó gyermekes asszonyoknak 150, a lányoknak és gyermektelen asszonyoknak 200 munkanap volt a minimum.

Déda községének szüksége volt egy középiskolára. A kolhoz segített felépíteni az iskolát, amelyet 1957 végéig kellett felépíteni. A terv megvalósításához szükség volt a járási Végrehajtó Bizottság jóváhagyására.¹¹⁵

Mint minden kolhozban, a Marx Károly kolhozon belül is a csoportok között szocialista verseny zajlott. Egyes csoportok például azt a kötelezettséget vállalták, hogy részlegük 18 hektáros területén legalább 65 mázsás termést érnek el hektáronként a kukoricából. Figyelmet fordítottak a vetőmag előkészítésére is, megszervezték a hőszerűtést. Ebből a célból külön helyiséget rendeztek be. A hőszerűtésnél Dufla Sándor dolgozott, aki állandó figyelemmel kísérte a helyiség hőmérsékletét. A trágyakiherdást illetően a terv szerint 1,500 tonnát kellett kihordani a földekre. A fogatosok Benkő István, Sinszki Albert, Takács József, Híres András egymással versenyeztek, naponta 5–6-szor fordultak.¹¹⁶

1956 tavaszán is elkezdődtek a tavaszi munkálatok. Egy–egy kolhoztag 0,8 hektár kukoricát és 0,4 hektár burgonyát művelt meg.¹¹⁷ A kolhoz bőségesen elvult látva vetőmagokkal, de azok minősége rossz volt. Így például a kukorica és a zab csíráképessege harmadosztályú volt. A napraforgómag csíráképesseget pedig nem ellenőriztették le. A kukorica hőszerűtéséhez későn láttak hozzá és rosszul szervezték azt meg. A csöveket a szárítóhelyiségben vastag rétegekben helyezték el, azok nem száradtak ki egyenletesen.¹¹⁸ Negylu Kristóf, a kolhoz kertészeti brigád vezetője, 1956-ban 6 hektáron termelt korai burgonyát. Brigádja átválogatta a vetőburgonyát, fűtött helyiségben és polcokon csíráztatták. A csíráztatás 15–20 napig tartott, amikor a föld hőmérséklete már megfelelő volt a kiültetéshez.¹¹⁹

A kolhoz dohánytermesztő csoportja az 1956-os évben hektáronként 20 mázsa termést akart elérni. A burgonyát megvonalmazott földeken, négyzetes fészekrendszerben ültették el. A fészkekbe, a

¹¹⁴ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 6.

¹¹⁵ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 17-19.

¹¹⁶ A bő kukoricatermésért. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 7.szám, Beregszász, 1956.3

¹¹⁷ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 20.

¹¹⁸ A tavasz küszöbén. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 14.szám, Beregszász, 1956.3.

¹¹⁹ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 22.

burgonyával egyidejűleg komposzttrágyát is tettek, így ültették el a kukoricát is. A dohányt is akkor ültették ki, amikor a kukoricát.¹²⁰ A szőlőültetvényt 1956-ban 8 hektárral bővítették ki, ide új szőlőtőkéket ültettek ki.¹²¹

Az aratás időszaka mozgalmas volt a kolhozban. Miután egy szekér megtelt terménnyel az elindult és helyére jött a következő fogatos. A raktár fedett, lebetonozott helyiség volt. Egresi Mihály, raktárnok vette át a fogatosok által szállított terményt. A terményt forgatták, hogy mielőbb kiszáradjon és megkezdődhessen a tisztítása. Az aratást 3 nap alatt befejezték.¹²² Az aratás után kezdődött a cséplés. Horváth Lajos volt a cséplőgép kezelő. A kolhoz vezetősége mindent megteremtett a cséplőgép zavartalan munkájához. Két-három nappal a cséplés előtt elkezdték a behordást és az asztagolást. A munkán 3 gépkocsi, 1 traktor, 4 társzekér és több mint 10 fogat dolgozott. A cséplőbrigádok munkáját két váltásban szervezték meg.¹²³

A kolhoz vezetősége kerti földeket ajándékozott azoknak a kolhozistáknak, akik becsületesen végezték a munkájukat. A munkások 0,25 hektárnyi kerti földterületet kaptak, ha egy családból 2 vagy több személy dolgozott az 0,50 hektárnyi kerti földterülettel lett gazdagabb. A következő személyek kaptak földet 1956-ban:¹²⁴

2.sz.táblázat: Kerti földben részesültek listája 1956-ban

<i>Sorszám (kolhoz szerint)</i>	<i>Név</i>	<i>Terület (hektár)</i>
415	Kótonovics János Jánosé	0,25
416	Lengyel Emma Györgyé	0,17
439	Vóvcsuk Ildikó Demeteré	0,15
412	Vóvcsuk Demeter Jánosé	0,25
416	Csok Pál Pálé	0,25
425	Kuricza Miklós Miklósé	0,15
437	Homoki István Józsefé	0,25
438	Kosztó Gyula Ferencé	0,12
429	Kovács Gizella Ferencé	0,12
440	Suták János Mihályé	0,15
242	Markó Irma Zoltáné	0,06
441	Bakó Ferenc Ferencé	0,15

Forrás: KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 19. (saját szerkesztés)

¹²⁰ A komszomolok szava. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 34.szám, Beregszász, 1956.3

¹²¹ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 24.

¹²² Arat a kombájn. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 63.szám, Beregszász, 1956.3

¹²³ A cséplőgépész. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 69.szám, Beregszász, 1956.1

¹²⁴ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 18.

A terv szerint 1956-ban minden tehéntől 1900 liter tejet kellett kifejni és minden 100 hektár szántóföldre 37 mázsa húst, ebből 25 mázsa sertéshúst kellett termelni. Ennek megfelelően számították ki a takarmányszükségletet is. A terv szerinti állattenyésztési termékek előállításához a kolhoznak 437 tonna koncentráltra, 2268 tonna szemestakarmányra, 841 tonna szénára volt szüksége.¹²⁵ Jászik Sándor, juhász, minden egyes juhról 5,2 kilogramm gyapjút nyírt és minden 100 anyajuhtól 102 bárányt ért el. A tehénfarmon a fejésátlag 8–9 liter tej volt naponta. Az állatok produktivitását akadályozta a nem megfelelő mennyiségű takarmány, valamint 20 öreg tehén is volt. Silózás terén 1800 tonna volt a cél.¹²⁶

A tehénfarmon javult a napi tejhozam átlaga. Október végére naponta 30 literrel fejtek többet, egy tehéntől átlagosan 4,8 liter tejet kaptak.¹²⁷ A kolhozban az egész istállóztatási időszakra meghatározták a fejadagokat. A tehenek például 15 kilogramm kukoricaszárát, 2 kilogramm takarmányrépát és ugyanannyi abraktakarmányt, valamint 5 kilogramm szénát kaptak.¹²⁸

Az év utolsó kolhozgyűlésén meghatározták az 1957-es gazdasági év kötelezettségvállalását, ami: tehenenként 2150 liter tejet fejni, 100 hektár szántóföldre kifejni 205 gramm tejet, kitermelni 45 gramm húst, 25 gramm sertéshúst, elérni 175 kilogramm gyapjút, 100 darab tehéntől elérni 85 darab borjút, 110 darab bárányt elérni 100 anyajuhtól, 14 darab malacot anyakocánként. Minden 100 hektár szántóra 32 darab sertést, 35 darab juhot és 200 darab szárnyast kellett elérni.¹²⁹

1957-ben is a mezei brigádok a tavaszi munkák előkészületével kezdték meg a gazdasági évet. Nagy figyelmet fordítottak a vetőföld trágyázására. 1957-ben több mint 500 tonna trágyát hordtak ki a földekre. A fogatosok közül jó munkát végzett: Fazekas János, Zán István, Benke István és mások.¹³⁰ A Kormány rendelete volt, hogy a kolhozok évente egy területről két termést takarítsanak be. A kolhozban 1956-ban is két termést tudtak betakarítani egy területről. 1957-ben 145 hektár másodvetést terveztek.¹³¹ A termés bősége és minősége a vetőmagoktól is függött. A kolhoz azonban nem fordított kellő figyelmet a vetőmagok előkészítésére. Például nem foglalkoztak a kukorica szárításával, majd csak akkor kezdték el szárítani mikor már 170 mázsa penészedni kezdett. A vetőmagnak csak a 83% volt csíráképes. A szocialista tulajdon szent és sérthetetlen. A kolhozban többször is történtek lopások. Olyan is történt, hogy a kolhoz vezetősége meghamisította a kimutatásokat: minden borjura 1200 liter tejet írtak be, de a borjúk ebből semmit sem kaptak.¹³²

¹²⁵ Harcban a szilárd takarmánybázis megteremtéséért. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 30.szám, Beregszász, 1956.3

¹²⁶ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 23-24.

¹²⁷ A kerület kolhozaiban. // *Vörös Zászló*, 12.évfolyam, 114.szám, Beregszász, 1956.2.

¹²⁸ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166, lap 30.

¹²⁹ Uo. lap 33.

¹³⁰ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 118, lap 2.

¹³¹ Nagy teret biztosítunk a másodvetésnek. // *Vörös Zászló*, 13.évfolyam, 9.szám, Beregszász, 1957.2.

¹³² KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 118, lap 2-3.

A kolhozban korai burgonyát termesztettek, ugyanis melegágyban 60, míg egy fűthető helyiségben 100 mázsa burgonyát csíráztattak elő. 1957-ben 27 hektárral növelték a silóra vetett kukorica vetésterületét, 100 hektáron lóherét vetettek, 80 hektár kaszálót javítottak fel, 15 hektáron vetettek napraforgót. A kalászosok elvetése után a burgonya elvetéséhez láttak hozzá. A burgonya ültetése előcsíráztatott burgonyával történt. A talaj trágyával volt előkészítve, de ahol nem volt trágya oda komposztot tetettek.¹³³

A kolhoz 50 hektáron termesztett dohányt. 1957-ben a kolhoz 635 mázsa dohányt termesztett, amiért 1 04 000 rubelt kapott. Azonban a letört dohányt rosszul kezelték. A minősége a dohánynak nagyban függött a levelek törésétől. A leveleket csak akkor lehetett törni, ha már lekonyultak, azokon jellegzetes sárgás foltok mutatkoztak. A termés nem ért egyszerre, így nem volt szabad a dohányföldek termését egyszerre letörni. Ha az éretlen levelek összekerültek az éret levelekkel, akkor a dohány minősége romlott. A letört leveleket nem volt szabad azonnal felfűzni, hanem hagyni kellett 2–3 napig fonnyadni. A dohány szárítása is meghatározott módon történt.¹³⁴

A 1957. augusztus 10. a Marx Károly kolhoz erdő részlegét államilag védett területnek nyilvánították.¹³⁵(6. számú melléklet) Az 1957. évben a kolhoz búzából 14, rozsból 11 mázsát takarított be hektáronként. Jelentősen csökkent a terméshozam az évek alatt. A kolhoz fennállásának első éveiben a 20 mázsát is meghaladta a terméshozam. Nem csak a terméshozam csökkent, hanem a földek feljavítására szánt műtrágya mennyiség. A 1956-ban 510 tonnát használtak fel, 1957-ben viszont csak 200 tonnát. A lóhere vetésterülete is csökkent 87 hektárral. Nem használtak csillagfürtöt a zöldtrágyázásra. A talajt csak istállótrágyával javították fel kismennyiségben.¹³⁶ A takarmánykészletezés során 65 hektárról 50–60 mázsa szénát sikerült begyűjteni, összesen 4482 mázsa lóhere, lucerna és komócsin volt eltárolva, tehenenként 10 tonna siló, anyakocánként 4 tonna siló volt, 10 hektár területen termesztettek takarmányrépát, 1500 mázsa takarmányburgonya volt elkészítve, 1000 mázsa zab és takarmányrépa, 2500 mázsa kukorica állt készen az állatok táplálására.¹³⁷ 1957-ben 45 mázsás átlagtermés elérését vállalták a szőlészek, az 1956-os évi 37 mázsával szemben. 1957-ben több mint 50 mázsa szőlőt szüreteltek le hektáronként. A szőlészek új szőlőtőkékkel akarták fellendíteni a szőlőültetvényt. Ősszel 20 ezer darab oltványt ültettek el az új szőlők megritkult soraiba.¹³⁸

A kolhoz állattenyésztői vállalták, hogy 1957-ben tehenenként 2100 liter tejet fejnek. Össze is állították a fejési grafikont, azt azonban nem teljesítették. Januárban például csak 82 liter tejet fejtek

¹³³ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 118, lap 5-6.

¹³⁴ A dohány minőségéről. // *Vörös Zászló*, 13.évfolyam, 99.szám, Beregszász, 1957.3.

¹³⁵ Hirdetmények. // *Vörös Zászló*, 13.évfolyam, 109.szám, Beregszász, 1957.4

¹³⁶ Két kolhoz, két eredmény. // *Vörös Zászló*, 13.évfolyam, 111.szám, Beregszász, 1957.3

¹³⁷ Jóságunk nem fog éhezni a télen. // *Vörös Zászló*, 13.évfolyam, 121.szám, Beregszász, 1957.3.

¹³⁸ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 118, lap 23.

tehenenként.¹³⁹ A kolhozban egy tehén napi takarmányfejadagja 25 kg siló, 10 kg répa, 3 kg burgonya, 3 kg lóhereszéna és szalma volt.¹⁴⁰ Jászik József és brigádja koratavasszal egy takarmánytárolót kezdet el építeni a sertésfarmon. A kolhoz sertésfarmján sok sertés volt, azonban a sertések nem fejlődtek. Egy növendéksertés havonta 2–3 kilogrammnál nem gyarapodott többet.

3.3. Sikerek és kudarcok 1958–1964 között

A Marx Károly kolhoz az 1958-as gazdasági évre is meghatározta a kötelezettség vállalását, ami a következő volt:

1. Őszi rozsból hektáronként 17 mázsa,
2. Őszi búzából hektáronként 16 mázsa,
3. Őszi árpából hektáronként 15 mázsa,
4. Tavaszi árpából hektáronként 15 mázsa,
5. Zabból hektáronként 18 mázsa,
6. Kukoricából hektáronként 40 mázsa,
7. Burgonyából hektáronként 150 mázsa,
8. Zöldségféléből hektáronként 120 mázsa,
9. Kukorica zöldtakarmányra hektáronként 350 mázsa,
10. Szénából hektáronként 50 mázsa,
11. Egyéves takarmányfűből hektáronként 40 mázsa,
12. Takarmányrépából hektáronként 500 mázsa,
13. Dohányból hektáronként 22 mázsa,
14. Napraforgóból hektáronként 15 mázsa,
15. Tehenenként 2100 liter tej,
16. 100 hektárra 280 mázsa tej,
17. 100 hektárra 55 mázsa hús, ebből 33 mázsa sertéshús,
18. 100 darab tehéntől elérni 90 darab borjút,
19. Anyakocánként 16 darab malac,
20. 100 darab anyajuhtól 130 darab bárány,
21. Juhonként 5,3 kg gyapjú.¹⁴¹

A kolhoz 1958-ban bőséges termést akart elérni. Benke István, Szerényi Béla, Hires Endre és más fogatosok január hónapjában a földekre több mint 400 tonna trágyát szállított ki. A bőséges

¹³⁹ A tejhozamnak naponta kell növekednie. // *Vörös Zászló*, 13.évfolyam, 17.szám, Beregszász, 1957.2.

¹⁴⁰ KTÁL, Fond P1156, opisz 1, ügyirat 118, lap 13.

¹⁴¹ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 47, lap 1.

paradicsomtermés érdekében a munkások 20 ezer paradicsomkarót készleteztek be.¹⁴² Télen a brigádok és brigadérosok műtrágyából és helyi trágyaféleségekből komposztot készítettek a növények trágyázásához.¹⁴³

Halász Bertalan vette át 1958-ban a szőlő- és gyümölcsstermesztő brigád vezetését. Sok terve volt a gyümölcsös és szőlőültetvény fejlesztésére. 1958-ban még 7 hektárral bővítették ki a gyümölcsöst. A területre több mint 250 tonna trágyát hordtak ki. Elkezdtek a fák kiültetését, a szőlő- és gyümölcsfák metszését.¹⁴⁴ A kukorica vetéséhez nem kezdtek el időben készülődni, nem vittek ki a földekre megfelelő mennyiségű trágyát. Korai termesztésre 60 mázsa kicsíráztatott burgonyát vetettek el.¹⁴⁵

A burgonya vetésénél nagy segítség volt Molnár István, traktorista, aki a földeket készítette elő. Benke István, Hires Endre és Szolnoki Béla készítették el a barázdát a vetéshez. A barázdákat mindenütt 65 centiméternyi távolságra készítettették el egymástól. A gumókat mindenütt 45 centiméternyi távolságra rakták el egymástól, a komposztot, pedig mindig a bokrok közé helyezték el.¹⁴⁶ A kolhoznak volt munkaterve. Az aratási munkaterv alapján 521 hektár őszi kalászos aratására 11 munkanapot kaptak. Az árpa aratásán 72, a búza betakarításán 186 ember dolgozott. A többi kolhozista a kapásnövények második kapálását végezték. Minden aratócsoport 6 hektár kalászos betakarítását kapta. Az asztagolásban és a cséplésben 10 kolhozista, 46 fogat, 3 tehergépkocsi és 1 traktor vett részt. A munkákat 12–32 nap alatt kellett elvégezni.¹⁴⁷

Az árpa aratását két nap alatt kellett elvégezni a kolhozban. A munkára beosztott kolhoztagok az árpa aratását a határidő előtt másfél nappal hamarabb befejezték. A munkások között voltak olyanok, akik kétszer annyit dolgoztak, ilyen munkás volt Orosz Sándor és Szabó Albert.¹⁴⁸

A kolhoz kövezett és mezei útjai rossz állapotban voltak. Az utak rossz minősége megnehezítette az asztagolást és a terményszállítás folyamatát.¹⁴⁹ 1958-ban az évben 500 hektáron vetették el az őszi vetést. Bakos Ernő, traktorista naponta 20 hektáron vetett el őszi terményt. A vetés előtti napokon a vetőmagokat Kosztyó Gábor csávázta a magokat. Molnár István és traktorbrigádja a föld előkészítéséről gondoskodtak. A traktorbrigád tagjai 20–22 centiméter mélyen szántottak, kultivátoroztak és hengereltek. Naponta 100 tonna silót készítettek.¹⁵⁰

A kukoricahozam 14,4 mázsa volt hektáronként. A gyümölcs ültetvény 11 hektárt tett ki. A kolhoznök úgy döntött, hogy a területen a bárányok és a juhok legelhettek, aminek megvolt az

¹⁴² Uo. lap 2.

¹⁴³ A csoportvezető. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 22.szám, Beregszász, 1958.1.

¹⁴⁴ Az első siker. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 39.szám, Beregszász, 1958.3.

¹⁴⁵ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 47, lap 8.

¹⁴⁶ Burgonyát ültetünk. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 47.szám, Beregszász, 1958.3.

¹⁴⁷ Elkészült a munkaterv. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 71.szám, Beregszász, 1958.3.

¹⁴⁸ A városban és a kerületben. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 81.szám, Beregszász, 1958.2.

¹⁴⁹ Munkában a gépkezelők. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 82.szám, Beregszász, 1958.3

¹⁵⁰ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 47, lap 15.

eredménye: több mint 400 fa tönkrement.¹⁵¹ Januárban tehenenként több mint 200 liter tejet fejtek.¹⁵² A kolhoz méhészetébe felvették dolgozni Kiss Lajost, Juhász Béla kolhozelnökt rokonát. Miután a 26 méhcsalád elfogyasztott 250 kg cukrot, 8 család elpusztult belőlük.¹⁵³

A kolhoz vezetősége februárban Pallagi Zoltánt nevezte ki a tejtermék farm vezetőjévé, amelynek munkálataiba a helyi komszomolokat is bevonták. A fejőnők között is szocialista verseny zajlott. Márciusban tehenenként átlag 160 liter, április első felében pedig 87 liter tejet fejtek. A tehénfarmon 18 személy dolgozott.¹⁵⁴ A kolhoz helyzete 1958 folyamán kis mértékben javult, azonban a vezetőséget számos kritika érte.

Ukrajna kolhozaiban és szovhozaiban 1959-ben kibontakozott egy olyan mozgalom, melynek célja az volt, hogy a hétéves tervet öt év, vagy kevesebb idő alatt teljesítsék. Ezt a tervet az Ukrajnai Kommunista Párt XX. kongresszusa is támogatta.¹⁵⁵ A Marx Károly kolhoz évnyitó nagygyűlésén elhatározták, hogy a hétéves tervet kevesebb idő alatt teljesítik.¹⁵⁶

A kolhoz elnöke az év első ülésén beszámoló beszédet tartott az 1958. gazdasági évről. Beszámolójában igyekezett a kolhozot jó színben feltűntetni, hogy az elmúlt gazdasági év sikeres volt, de ez nem sikerült neki. A kolhozisták a vezetőséget hibáztatták a rossz eredmények miatt. A gyűlésen többen felszólaltak és a hiányosságokra mutattak rá. Kosztyó Gyula, brigádvezető elmondta, hogy a mezei növények termés hozama csökkent, kiemelte, hogy a kukorica hozama csökkent a legtöbbet, hektáronként 17 mázsa kukoricát termesztettek. Petrás Olga kijelentette, hogy a kertészet jól jövedelmező ágazat lett volna, ha nem hanyagolták volna el és több munkaerő lett volna. Az állattenyésztés sem volt jó állapotban. A tejhozam nem érte el a tervezett 2100 litert, csak 1700 liter lett. Illés Albert, állatorvos elmondása szerint a sertésfarmon nem volt elegendő hely. A kolhoz a gyűlésen leváltotta Juhász Béla kolhozelnököt, az új elnök Iván Tihamér lett.¹⁵⁷

A kolhoz csoportgyűlésein rendszeresen tartottak előadásokat, tartott többek között Porohnavec László *„Az SZKP — a szovjet nép vezető és szervező ereje a kommunizmus felépítéséért vívott harcban”* című témában tartott előadást, Patjanik Mihály előadása *„A népművelés átépítése — a szovjet iskola fejlődésének újabb szakasza”*, Krajnik Erzsébet előadása *„Az élet eredete a földön”*, Szabad Irén előadása *„A református egyház reakciós szerepe”* témakört érintették.¹⁵⁸

Galajda Pál, Ruzinka Mihály, Molnár Mihály és a fásoltásokkal foglalkozó más szőlészek 400 ezer oltást végeztek el 1959 tavaszán.¹⁵⁹ A Marx Károly Kolhozban a kukorica volt a

¹⁵¹ Nagyfokú felelőtlenség. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 115.szám, Beregszász, 1958.4.

¹⁵² KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 47, lap 16.

¹⁵³ Uo. lap 17.

¹⁵⁴ Lelkes fiatalok. // *Vörös Zászló*, 14.évfolyam, 48.szám, Beregszász, 1958.2

¹⁵⁵ Hétéves terv öt év alatt. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 10.szám, Beregszász, 1959.1.

¹⁵⁶ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 2.

¹⁵⁷ Amilyen a vezetés, olyan az eredmény. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 20.szám, Beregszász, 1959.2.

¹⁵⁸ Javítsuk meg az előadói csoport munkáját. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 68.szám, Beregszász, 1959.2

¹⁵⁹ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 5.

legfontosabb növény. A kukorica vetésterülete 1959-ben 350 hektár volt, mintegy 120 hektárral több volt, mint 1958-ban.¹⁶⁰ A kertészetben a korai zöldségeknek 8 darab melegágyat készítettek. A melegágyakból sárgarépat, petrezselymet, hónaposretket és zöldhagymát szállítottak a piacra. Korán szállítottak a piacra szabadföldből zöldségeket. Meggyesi Otília és Lengyel Béla csoportjai salátát, paradicsompalántát és korai káposztát ültettek ki.¹⁶¹

A répa első kapálását 4 nap alatt elvégezték. Ez annak volt köszönhető, hogy Kovtunovics Mihály traktorista 4 napon át kapálta a sorközöket, így a kolhoztagoknak csak a sorok gyomtalanítása és főleg a ritkítás maradt.¹⁶² A kukorica kapálására gépeket alkalmaztak. Egresi András és Kovtunovics Mihály traktoristák a kapálógépekre műtrágyaszórót is helyeztek. A gépek segítségével 6 nap alatt elvégezték a kukorica kapálását.¹⁶³

A kolhoz a beregszászi piacra nagy mennyiségben szállított korai zöldségeket: korai burgonyát, retket, uborkát és zöldborsót. Csabina Zsigmond, a kolhoz elárúsítója volt. A korai zöldségek 42 300 rubel jövedelmet hozott a kolhoznak. A kertészek Fekete József, Hires Bálint, Meggyesi Otília gondozták a zöldségeket.¹⁶⁴

A kolhoz július 11-re befejezte a gabona aratását. Az aratásban 157 kaszás vett részt. A cséplést későn kezdték el, de három hét alatt befejezték.¹⁶⁵ Hektáronként 600-700 mázsa zöldtakarmányt takarítottak be.¹⁶⁶ A kolhoz 1959-ben a gabonafélékből 16 mázsa átlagtermést értek el, 6 mázsával többet mint 1958-ban. Ősszel 270 hektáron vetettek „*Veszelopodoljanszka*” típusú vetőmagot. Ez a fajta vetőmag bő termést hozott, hektáronként 34 mázsa terméshozamot tudtak betakarítani. Fontos volt a jóminőségű vetőmag, de a mag csíráképessége is fontos tényező. A vetőmagokat cséplés után megtisztították és a napon érlelték. A legjobban kedvelt vetési módszer a sűrű soros vetés volt. Erre a vetési módszerre csak egy darab vetőgép állt rendelkezésre.¹⁶⁷

1959 szeptemberében a kolhozban pártgyűlés volt megtartva. A legfontosabb téma a hétéves terv első évére vállalt kötelezettségek teljesítése volt. A szeptemberig elért eredmények jók voltak. Árpából, valamint bükkönyből túlteljesítették a vállalásukat. A fő kalászos növény — az őszi búza hektáronkénti terméshozama elérte a 16 mázsás hozamot, ez valamivel alacsonyabb volt a vállalásnál, de a legmagasabb volt a kolhoz fennállásának 10 éve alatt.¹⁶⁸ A kolhozban voltak olyan kukoricatermesztők, akik jó eredményeket tudtak elérni.¹⁶⁹

¹⁶⁰ A készenlét még nem teljes. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 43.szám, Beregszász, 1959.3.

¹⁶¹ A kertészek fáradhatatlanok. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 47.szám, Beregszász, 1959.3

¹⁶² KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 4.

¹⁶³ A gépek segítenek. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 59.szám, Beregszász, 1959.3.

¹⁶⁴ A kertészet gazdag jövedelmet nyújt. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 79.szám, Beregszász, 1959.4.

¹⁶⁵ Befejeztük az aratást. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 82.szám, Beregszász, 1959.3.

¹⁶⁶ Silótakarmányunk lesz bőven. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 87.szám, Beregszász, 1959.3.

¹⁶⁷ A jövő évi bő termésre gondolunk. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 99.szám, Beregszász, 1959.4.

¹⁶⁸ Betartjuk szavunkat. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 110.szám, Beregszász, 1959.6.

¹⁶⁹ Ahogy a nagy Lenin tanította. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 110.szám, Beregszász, 1959.6.

A kolhoz vezetősége egy víznyomásos szőlőprést vásárolt a szőlészeknek. A szőlőprés segítségével könnyebben ment a szőlő feldolgozása, nem igényelt nagy munkaerőt, ennek ellenére 1959-ben gyenge volt a szőlőtermés. Ennek oka a tőkék elhanyagolása volt.¹⁷⁰

1959-ben a kolhoz hektáronként átlagosan 25 mázsa szemesterményt takarított be. A gabonafélékből hektáronkénti terméshezama 15 mázsa volt. A kukorica terméshezama 41,7 mázsa volt hektáronként. Ősziárpából hektáronként 8-10 mázsás volt a terméshezam.¹⁷¹

Az állattenyésztés terén a hétéves terv fő feladatként tűzték ki a hús-, tej-, gyapjú- és tojás termelésének növelését. Ezt úgy kellett volna elérni, hogy lényegesen növelni kellett a jószágállomány és az állatok produktivitását. A tehénfarmon a fejőnők áprilisban a tervben előírányzott 180 liter helyett 217 liter tejet fejtek. A tejtermelés növekedett. Tehenenként 7,5 liter tejet fejtek naponta.¹⁷²

Az állatok nyári táboroztatása fontos időszak volt. A tejtermelés növelésének egyik lépése, a legfontosabb a tehenek létszámának a gyarapítása volt. A kolhozban nem követték az állatok folyamatos hizlalására elkészített terveket. A sertésenyésztés a hústermelés alapvető és ágazata volt, de mégsem fejlődött kellő mértékben. Ennek oka az volt, hogy az állomány összetétele nem felelt meg a hústermelés követelményeinek.¹⁷³ Az állattenyésztők 1959-ben cél volt, hogy minden 100 hektár mezőgazdasági föld után 350 mázsa tejet és 100 mázsa húst termeljenek. Az állatok bőséges zöldtakarmányt kaptak, valamint 62 hektáron vetettek csalamádé takarmányt, 20 hektáron pedig tarlórépát vetettek. A takarmánykészletező csoportok Bagi József és Orosz Sándor vezetésével 1959-ben minden egyes tehén után 21 tonna silót készleteztek be a téli időszakra. Ez azt jelentette, hogy a kolhoz 250 tehene részére 5400 tonna silót készleteztek be.¹⁷⁴

A szeptember hónapjában megtartott pártgyűlésen a legtöbbet az állattenyésztés kérdésén vitatkoztak. Ezen a téren a tervekhez képest elmaradások mutatkoztak, az év 8 hónapja alatt 199 mázsa tejet termeltek 100 hektár után. Még 151 mázsát kellett termelni. Ez annyit jelentett, hogy naponta átlagban 1800 liter tejet kellett fejni a farmon.¹⁷⁵ A kolhoz borjú tenyésztője Baksa Ferenc volt. A borjak szépen fejlődtek, gyarapodott a súlyuk, 130 darab kisborjú volt. A borjakat 7 csoportra osztotta, erőnlét szerint. Minden csoportot másként nevelt, gondozott. A növendékek egyik csoportja hústermelésre volt tartva. Volt 4 darab egyéves növendék, amelyekből tenyészállatokat neveltek.¹⁷⁶

A kolhoz elnöke Iván Tihamér volt. 1960. január 5-én volt megtartva az év első gyűlése, ahol a kolhoz elnöke beszámolót tartott az 1959-es gazdasági év eredményeiről. Ismertette az 1960-

¹⁷⁰ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 15.

¹⁷¹ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 18.

¹⁷² KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 5.

¹⁷³ Uo. lap 8.

¹⁷⁴ Silótakarmányunk lesz bőven. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 87.szám, Beregszász, 1959.3.

¹⁷⁵ Betartjuk szavunkat. // *Vörös Zászló*, 15.évfolyam, 110.szám, Beregszász, 1959.6

¹⁷⁶ KTÁL, Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62, lap 10

as év gazdasági feladatait is. A földek trágyázására 5 csoportot állítottak fel. A vetéshez szükséges vetőmagokat is előkellett készíteni, kiválogatni a vetéshez alkalmas magokat. A kolhoz felvásárolta a kolhoztagoktól a teheneiket, így akarták növelni a termelést. A tehenek számára 15 hektár zöld lucernást létesítettek.¹⁷⁷

A tavaszi munkálatok elkezdése előtt a mezőgazdasági gépeket kellett megjavítani. A dohány szárításához nem volt elegendő pajta, ezért építettek még kisebb helyiségeket, ahol el tudták végezni a szárítást.¹⁷⁸

A kolhoz kötelezettséget vállalt arra, hogy az első negyedévben 1266 mázsa húst termel. 1960 januárjában viszont csak 6 mázsa húst sikerült termelnie. Ennek oka az volt, hogy 104 darab szarvasmarhát és 50 darab sertést hizlaltak. Ez kevés volt ahhoz, hogy teljesítsék a meghatározott mennyiséget.¹⁷⁹ Náskó Péter volt a kolhoz juhásza, aki a juhok takarmányozásán javított, mivel az előző évben a gyenge takarmány miatt csökkent a gyapjúhozam – 1959-ben juhonként 3,4 kilogramm gyapjú volt. A juhok lóhereszénán, répán és abrakon teleltek. 1960 telén több mint 20 anyajuhtól kaptak bárányt.¹⁸⁰

A beregszászi járás kolhozaiban 1960-ban átszervezték a vezetőséget. Az állattenyésztés megkönnyítése érdekében önálló takarmány brigádokat szerveztek, amelyeknek a feladata volt a farmok ellátása takarmánnyal.¹⁸¹ A pártvezetés új kádereket választott meg, így lett Kocsis János az állatfarm vezetőhelyettese, a takarmánybrigád vezetője Bessenyei Lajos, a dohány- és kertészeti brigád vezetője Kótonovics János, a szőlőbrigád vezetője Kemény Katalin, az építő brigád vezetője Jászik József, a szarvasmarhafarm vezetője Pallagi Zoltán, a sertésfarm vezetője Jáger János lett. A traktorbrigád vezetője Molnár István lett. A kolhoz rendelkezett nyúlfarmmal, amelyet 1960 során átszerveztek, vagyis a traktorbrigád kapott 50 darab nyulat, az iskola szintén 50 nyulat, a hegyi brigád is 50 darabot és a kertészet 100 darab nyulat kapott.¹⁸²

A kolhozban a kapásnövényeket mezőgazdasági gépek segítségével művelték meg. A nyár folyamán 4 traktort csak sorközi megművelésre használtak.¹⁸³

Az 1959. decemberében tartott plénumon Hruscsov, a SZKP főtitkára bejelentette, hogy a kolhozoknak át kellett térnie a pénzbeli fizetésre. Ennek megfelelően dédai kolhoz 1960-ban tért át a pénzbeli fizetésre a farmokon. A kolhozban ekkor a pénzbeli fizetés a hozam után járt, ami a következőképpen alakult:¹⁸⁴

¹⁷⁷ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 2.

¹⁷⁸ Uo. lap 2.

¹⁷⁹ Becsülettel betartjuk adott szavunkat// *Vörös Zászló*, 16. évfolyam, 16.szám, Beregszász, 1960, 1.

¹⁸⁰ Jobban, mint tavaly// *Vörös Zászló*, 16. évfolyam, 16.szám, Beregszász, 1960, 1.

¹⁸¹ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 6.

¹⁸² Uo. lap 6-7.

¹⁸³ Olcsó termékeket kell előállítani// *Vörös Zászló*, 16. évfolyam, 20.szám, Beregszász, 1960, 2.

¹⁸⁴ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 9.

1. 100 liter kifejt tej után – 20 rubel;
2. Borjú nevelése és gondozása 21 napig – 29 rubel;
3. Borjú nevelése 21 naptól 6 hónapig – 60 rubel;
4. Anyakoca gondozása (1 darab) – 5 rubel;
5. 2-4 hónapos malac 100 kg súlygyarapodás – 50 rubel;
6. Apaállat gondozása – 15 rubel;
7. Minden kilogramm gyapjú után – 2.50 rubel;
8. 4 hónapig felnevelt bárány után – 8 rubel;¹⁸⁵
9. Anyajuh gondozása (1 darab) – 0.50 rubel;
10. Tyúkok és kakasok gondozása (darabonként) – 0.15 rubel;
11. Tyúk tojás (100 darab után) – 8 rubel.¹⁸⁶

A kolhoz kukoricatermesztői 1960-ban kötelezettséget vállaltak arra, hogy 40 mázsa szemes kukoricát és 700 mázsa silókukoricát termesztenek. A bőséges termés elérése érdekében időben kezdek el felkészülni a vetésre. A farmokon összegyűlt trágyát kihordták a vetési területre. Istálló trágyát komposztáltak műtrágyafélékkel és lignitporral. A brigádok úgy állapodtak meg, hogy minden csoport saját maga készletezi elő a vetőkukoricát.¹⁸⁷

1960. április 1-én a kolhoz ellenőrző bizottsága ellenőrzést tartott a Homoki határ gyümölcsösében. Itt 1959-ben 3 hektáron földiepret ültettek. A bizottság az ellenőrzés után megállapította, hogy az eper a hideg időjárás miatt kipusztult.¹⁸⁸

A kertészetben 30 melegágy volt megtalálható és 1800 darab televényföldes pohár. A dohány vetésére 110 melegágyra volt szükség.¹⁸⁹ Az 1960-as évben az állattenyésztők kötelezettséget vállaltak arra, hogy 400 mázsa tejet termelnek minden 100 hektár mezőgazdasági föld után. A burgonya vetését nem tudták időben elkezdni, mivel nem sikerül időben kiválogatni a vetőburgonyát.¹⁹⁰

Jászik Sándor volt a kolhoz építésze, aki önműködő etetőket készített az állatállomány számára. Ez megkönnyítette az állatok hizlalását. A sertésfarmon 170 sertés volt hizóban. A tömeges hizálás miatt átalakították az istállót. Az istállókra lengő ajtókat szereltek, hogy az állatok szabadon járkálhassanak. Az önműködő etetők olyan nagyok voltak, hogy egyszerre 20 sertés tudott belőle enni. Az itatást is automatizálták. Erre a célra a beton etető hosszában apró gátakkal egy lemélyített vályút készítettek. Ez a mesterséges csatorna állandóan friss vízzel látta el az állatokat.¹⁹¹

¹⁸⁵ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 9.

¹⁸⁶ Uo. lap 9.

¹⁸⁷ Jó kezdet// *Vörös Zászló*, 16. évfolyam, 26.szám, Beregszász, 1960, 3.

¹⁸⁸ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 232, lap 2.

¹⁸⁹ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 11.

¹⁹⁰ Uo. lap 12.

¹⁹¹ Csizs Jarosláv módszere szerint// *Vörös Zászló*, 16.évfolyam, 42.szám, Beregszász, 1960, 3.

A tavaszi kapálások idején minden olyan traktort használtak, ami elvégezte a sörközi kapálásokat, mivel lóerővel ezt nem tudták volna kivitelezni.¹⁹² A kombájn után 4 kaszálógépet állítottak munkába a tarlón maradt lóhere kaszálására.¹⁹³ A kalászosok betakarítását csaknem teljesen gépek végezték. Az aratást és cséplést PK—2 márkájú kombájnok végezték, a magtisztítást pedig egy nagyteljesítményű „VIM” tisztítógép. Popovics Sándor és Pallagi Ferenc kombájnvezetők naponta 10 hektárról aratták le az árpát és 200—220 mázsa szemet csépeltek ki. A kolhozban közel 1000 mázsa terményt csépeltek ki.¹⁹⁴

A kolhozban 2 kombájn és 84 kaszáscsoport végezte az aratást.¹⁹⁵ A kolhoz kertészei ebben az évben zöldségfélékkel látta el a Kerületi Élelmiszeripari Kombinátusát. A kertészetben termeltek többek között paradicsomot és uborkát is.¹⁹⁶

Az őszi vetés nagy részét a tavaszi kapások után vetették el. A traktorosok éjjel szántották fel a földeket, nappal pedig vetettek a munkások. A vetőmagok első és másodosztályúak voltak.¹⁹⁷ Az időjárás megnehezítette a betakarítási munkálatokat. A tervek szerint 3 nap volt adva a kukorica és a burgonya betakarítására, 6 nap a napraforgóra és 15 napot terveztek az őszi vetés elvetésére.¹⁹⁸

A Marx Károly kolhoz létszáma 1961-ben 813 fő volt.¹⁹⁹ Az 1961-es gazdasági év új változásokat hozott a kolhoz számára. A kolhoz áttért a szovhoz rendszerre, vagyis a pénzfizetésre. Ezzel akartak jobb eredményeket elérni. A kolhozban a termelést 5 részlegre osztották fel:²⁰⁰

1. Mezőgazdaság,
2. Állattenyésztés,
3. Kisegítő üzemek,
4. Számvitel,
5. Transzport.²⁰¹

A zöldségtermesztést illetően a korábbi gazdasági években 30 hektáron termeltek zöldségféléket, de a késői káposztán kívül nem igazán termelt meg más zöldség. Ennek oka, hogy a sok esőzés miatt víz borította a kerteket. A kolhozisták kötelezettséget vállaltak, hogy hektáronként 200 mázsa káposztát, 180 mázsa uborkát és 200 mázsa céklát termelnek. A tervezett terménymennyiség elérésének érdekében a zöldségkertészeti részleget 4 hektárral bővítették.²⁰²

¹⁹² KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 21.

¹⁹³ Az első siló// *Vörös Zászló*, 16.évfolyam, 82.szám, Beregszász, 1960, 3.

¹⁹⁴ Folyik az aratás kerületünk kolhozmezőin// *Vörös Zászló*, 16.évfolyam, 83.szám, Beregszász, 1960, 3.

¹⁹⁵ Amíg a tél beáll// *Vörös Zászló*, 16.évfolyam, 86.szám, Beregszász, 1960, 3.

¹⁹⁶ Az adott szóért// *Vörös Zászló*, 16.évfolyam, 95.szám, Beregszász, 1960, 3.

¹⁹⁷ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228, lap 28.

¹⁹⁸ Uo. lap 3.

¹⁹⁹ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 260, lap 2.

²⁰⁰ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 260, lap 4.

²⁰¹ Uo. lap 4.

²⁰² Elég a szavakból, tettekre van szükség// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 15.szám, Beregszász, 1961, 3.

1961-ben új elnököt választottak az ellenőrző bizottság élére, Antal István személyében.²⁰³ 1961 januárjában a sertésfarmon elhullott 57 darab malac, ami annak volt köszönhető, hogy kevés volt a takarmány. A juhfarmon is rossz volt a helyzet, itt 39 darab bárány hullott el és 2 darab anyajuh, ennek oka szintén a rossz takarmányozás volt.²⁰⁴

A kolhoz az 1960-as gazdasági évében hektáronként 11-19 mázsa szemeskukoricát takarított be hektáronként, ami a tervezetthez képest kevésnek bizonyult. Annak érdekében, hogy azt a látszatot keltsék, hogy teljesítették a tervet hozzáírtak a termelt mennyiséghez. A sajtóhírek folyamatosan arról tudósítanak, hogy több kolhozban is jelen volt ez a folyamat, valamit a termés lopás.²⁰⁵ Dédát illetően például Szakács Józsefet, a tehenek éjjeli őrét vádolták lopással, aki „*rendszeresen megfejté a kolhoz legjobb fejősteheneit*”. A lopásokra a kolhoz munkásai figyeltek fel, ezután Szakács Józsefet leváltották tisztségéből.²⁰⁶

Az 1961-es évben 415 hektáron vetettek kukoricát, mivel az előző évben nem volt elegendő. Szemeskukoricából 60 mázsát akartak elérni hektáronként, míg silókukoricából 600 mázsát.²⁰⁷ A kolhoz megvásárolt egy „DT-55” típusú keskeny traktort, amit a szőlőültetvény megművelésére használtak. Ez volt az első tavasz, amikor művelték meg a kolhoz 36 hektáros szőlőültetvényének a sorközeit. A traktor segítségével 40 ember munkáját tudták elvégezni egy nap alatt.²⁰⁸ A kolhozban a komszomolok 15 hektár kukorica megművelésére vállalkoztak.²⁰⁹ A kolhozban 35 hektáron vetettek takarmányborsót.²¹⁰

A kolhozban foglalkozásokat tartottak. 1961-ben két elemi gazdálkodási iskolát szerveztek. Egyikben a földművelők, főleg csoportvezetők tanultak, a másikban pedig a farm dolgozói.²¹¹

A tavaszi vetés után a kolhoz munkásai a növények ápolásával foglalkoztak. A növényápoláshoz először a takarmány- és a cukorrépa ültetvényeken láttak hozzá. Ahol a sorok nem voltak megfelelően sűrűek, ott a kiadós esők után pótültetést végeztek, mivel hektáronként 450 mázsa cukorrépát akartak termelni.²¹²

Nem tudták teljesíteni az állatállomány számbeli növelését. Így például 810 szarvasmarha helyett csak 706, 710 sertés helyett csak 566 darab volt a farmokon. Alacsony volt az állatok produktivitása. A múlt év ugyanezen időszakához viszonyítva, csökkent a tej- és hústermelés.²¹³

²⁰³ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 260, lap 7.

²⁰⁴ Uo. lap 8.

²⁰⁵ A termelés tartalékait a hétéves terv szolgálatába// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 22.szám, Beregszász, 1961, 3.

²⁰⁶ Tetten érték a tolvajt// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 75.szám, Beregszász, 1961, 3.

²⁰⁷ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 260, lap 9.

²⁰⁸ Egy új traktor munkához lát// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 37.szám, Beregszász, 1961, 3.

²⁰⁹ A komszomoloknak az élvonalban a helyük// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 47.szám, Beregszász, 1961, 3.

²¹⁰ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 260, lap 15.

²¹¹ Közelebb az élethez// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 50.szám, Beregszász, 1961, 2.

²¹² Így kezdtük// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 56.szám, Beregszász, 1961, 3.

²¹³ Meg kell javítani a pártszervezet munkáját// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 78.szám, Beregszász, 1961, 2.

A kedvezőtlen időjárás nagy kárt tett az éppen kikelt kukoricában. A kolhozban több mint 200 hektáros területen újra kellett vetniük a kukoricát. A kolhozban négy traktor végezte minden nap a gépesített sorközi megművelést és a kézi kapálásánál pedig több mint 200 kolhozista volt elfoglalva.²¹⁴

Az őszi vetéssel elkésett a kolhoz. A kolhozokban a vetésforgó alkalmazása folytán a vetéssel szoros kapcsolatban állt a kapásnövények betakarítása. A gabonafélék főleg kukorica és dohány után kerültek a földekbe, így a vetés sikere sokban függött a kapásnövények betakarításától. Ily módon elsődleges cél volt, hogy meggyorsítsák a kapásnövények betakarítását. A gépek jó kihasználása a kolhozokban a munkálatok gyors és jó minőségű elvégzésének döntő feltétele volt.²¹⁵

A kukoricát szeptember 25-ig be kellett takarítani. A kukoricát 3 részre osztották fel és külön-külön takarították be. Összesen 300 hektár kukoricát silóztak. A betakarítást 3 kombájnnal végezték el.²¹⁶

A farmokon az istállók rossz állapotban volt. A jószág teletetése komoly és felelősségteljes feladat.²¹⁷ Az állatállomány számára nem készleteztek megfelelő mennyiségű és minőségű takarmányt. A sertéseknek a kukoricát csövekben adták. Az állatok sem a csuhát, sem pedig a csutkát nem ették meg.²¹⁸ A növénytermesztésben elért sikertelenségeke egyrészt az elemi csapásoknak tulajdonították, amelyek komoly károkat okoztak, másrészt a fő okot a rossz irányításban találták.²¹⁹

Iván Tihamér a kolhoz elnöke, 1962. március 23-i gyűlésen ismertette a kolhoz gazdasági intézkedéseinek a tervét az 1962-es gazdasági évre. A feladatok a következők voltak:²²⁰

3. sz.táblázat: A kolhoz gazdasági feladatai 1962-es évre

<i>Sorszám</i>	<i>Intézkedések megnevezése</i>	<i>Határidő</i>
1.	Befejezni a kertészeti növények és a dohány melegágyba rakását és vetését.	1962. 04. 05.
2.	Paradicsom palántát ültetni 70 ezer darab pohárba.	1962. 04. 15.
3.	Kihordani a kukorica és cukorrépa földekre a trágyát.	1962. 04. 20.
4.	Előkészíteni a vetőmagokat.	1962. 04. 10.
5.	A földek előkészítése gépek segítségével.	Egész éven át
6.	Burgonya átválogatása, befejezni a kukorica és a burgonya vetését.	1962. 04. 30.

²¹⁴ Hektáronként meglesz a 65 mázsa// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 80.szám, Beregszász, 1961, 3.

²¹⁵ Vessünk idejében// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 107.szám, Beregszász, 1961, 1.

²¹⁶ Munkában a kombájnnal// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 109.szám, Beregszász, 1961, 3.

²¹⁷ A tél küszöbén// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 121.szám, Beregszász, 1961, 3.

²¹⁸ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügírat 260, lap 40.

²¹⁹ Gyidovón alusznak// *Vörös Zászló*, 17.évfolyam, 147.szám, Beregszász, 1961, 3.

²²⁰ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügírat 291, lap 16.

7.	Befejezni a szőlő metszését.	1962. 04. 10.
8.	Szőlő megkarózása.	nincs határidő
9.	Összeállítani az egész évi zöldtakarmányozási tervet.	1962. 03. 10.
10.	Munkaterv elkészítése a vetés és megművelésre.	1962. 03.30.
11.	Gyümölcsfák metszése és permetezése.	1962. 04. 10.
12.	Megjavítani a mezőgazdasági gépeket.	1962. 05. 10.
13.	Rendbe tenni a kolhozudvar villamosítását.	1962. 06. 10.
14.	Elkészíteni a szemestermény betakarításának tervét.	1962. 05. 25.
15.	Betakarítani az első kaszálási szénát.	1962. 05. 25.
16.	Learatni és behordani 10-12 nap alatt az összes kalászoszt.	1962. 07. 10.
17.	Befejezni a silózást, előkészíteni az őszi vetést és a betakarítási tervet.	1962. 08. 10.
<i>Állattenyésztés</i>		
18.	Megkezdeni a gépi fejest és folytatni egész éven át.	egész éven
19.	Rendbetenni a nyári tábort a juhok és a szarvasmarhák számára.	1962. 04. 25.
20.	Megjavítani az istállókat.	1962. 08. 10.
21.	Köves utakkal összekötni az istállókat a kolhozudvarral.	1962. 10. 10.
22.	Feldolgozni az állatok számára a takarmányt.	egész évben

Forrás: KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291, lap 16-17.

A kolhoz farmjain az állatok egész télen szűkösen kapták a takarmányfejadagot, ennek ellenére jó állapotban voltak az állatok. A tehenek ennek ellenére átlagosan 7-8 liter tejet adtak.²²¹ A tavalyi évben a kolhoz alacsony termést ért el a kapásnövényekből. Ennek a fő oka az volt, hogy elhanyagolták a szerves és műtrágyák használatát. 1962-ben elkezdték termelni a tőzeget. A trágya hatékonyságának a növelése érdekében a tőzeget műtrágyával komposztálták.²²²

A vezetőség elhatározta, hogy azon kolhoztag, aki nem kapálta meg a tavaszi kapások részlegét, annak a számlájára idegen munkaerővel végeztette el a feladatot. Továbbá olyan határozatot is elfogadtak, hogy a tavaszi vetésnél az élenjáró kolhoztagokat 356,50 rubel összeggel ajándékozta meg. A kukorica vetés területe 1962-ben 480 hektár volt, de egyes területeken póttültetést kellett végezni.²²³

A tisztánlátás érdekében

²²¹ Lehet még jobban is// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 30.szám, Beregszász, 1962, 3.

²²² Trágyázzák a földet// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 33.szám, Beregszász, 1962, 3.

²²³ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291, lap 25.

A farmokon pontos nyilvántartást kellett készíteni, mivel mindeztáig az állatokat mikor áthelyezték más istállóba nem készítettek róla jelentést, mikor a juhokat nyírták azt sem jegyezték fel. A zootechnikus nem tudta, hogy hány darab állat volt a farmokon.²²⁴

A szőlőtermesztést illetően cél volt hektáronként 50 mázsa szőlőt termeszteni.²²⁵ A kukoricára vonatkozóan pedig az, hogy 55 mázsa kukoricát takarítsanak be hektáronként. Jó termést akkor remélhetnek, ha hektáronként 38 — 42 ezer szál növényt biztosítanak. Ez azonban nem történt meg. A vetőmagjuk csupán II. osztályú volt, amit a vetésnél nem vettek figyelembe. A négyzetesen vetett kukoricát átlós irányban kellett boronálni, hogy kárt ne tegyenek a növényekben. A traktoristák a boronálást a vetési sor irányában végezték el. A kapás vetésforgó bevezetésével nőtt a tavasziak területe és ez több munkaerőt igényelt.²²⁶

A Marx Károly Kolhoz tagjai évek keresztül versenyben álltak a Szovjet Kárpátontúl Kolhoz dolgozóival. Gyakran ellátogattak egymáshoz, főként munkatapasztalat csere érdekében. A termelési barátkozás mellett szoros kulturális kapcsolatot is tartottak fent egymással.²²⁷

A növendék állatállománnyal gondok voltak. Sok állat elhullott. A juh farmon az állatgondozók a növendékeket a vasút közelében lévő legelőre vitték és figyelmetlenség miatt a vonat elütötte a juhokat. Ezen az eseten kívül a nyári hónapokban a juhok közül 9 borjú hullott el. A többi farmon is voltak elhullások. Többek között az állatok a rossz gondozás miatt pusztultak el. A takarmány nem volt megfelelő, mivel nem volt benne lóhere. A kolhoz nem foglalkozott lóhere termesztésével.²²⁸

A kolhozban augusztus 10-re befejeződött a szőlőültetvények harmadik kapálása. „KD—35” típusú traktorral kapálták meg az egész területet.²²⁹ A cséplés során 2 darab cséplőgépet alkalmaztak, amelyek minden váltásnál 200-240 mázsa búzát csépltek ki gépenként.²³⁰ A szőlőültetvényeken a munkálatokat egyre több gép végezte el. Az előhajtott szőlőoltványok és a gyökereztetett szőlővesszők telepítése is a „VUM-60” és „PM-17” gépek segítségével történt.²³¹ A kolhozban 85 hektáron termesztek burgonyát, a hektáronkénti átlagtermés 95 mázsa volt.²³²

A kolhozban 1962 novemberében új elnököt neveztek ki Szabó István személyében.²³³ Az új kolhozelnök a brigádok élére új vezetőket nevezett ki: a mezei brigádvezető Sándor István,

²²⁴ Uo. lap 28.

²²⁵ Örömteli munka// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 51.szám, Beregszász, 1962, 2.

²²⁶ Sorsdöntő időszak// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 62.szám, Beregszász, 1962, 3.

²²⁷ Agitkultbrigád a szomszédoknál// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 5.szám (június), Beregszász, 1962, 3.

²²⁸ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291, lap 34.

²²⁹ A berehovái kerület kolhozaiban// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 41.szám (augusztus), Beregszász, 1962, 3.

²³⁰ Váltásonként két norma// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 43.szám (augusztus), Beregszász, 1962, 3.

²³¹ A szőlőültetvényeket gépekkel művelik meg// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 45.szám (augusztus), Beregszász, 1962, 3.

²³² KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291, lap 38.

²³³ Uo. lap 41.

kertészet- és dohány brigádvezető Kótunovics János, szőlő- és gyümölcs brigádvezető Halász Bertalan, traktorbrigád vezetője Molnár István lett.²³⁴

Az előző években a kertészeti termelés az egyik leggyengébb ágazat volt a kolhozban. 1962 tavaszán viszont a kertészek szép palántákat neveltek.²³⁵

A kolhoznak 1963-ban építkezni kellett, építeni kellett kukoricaszárítót és a kolhoz szakembereinek lakásokat. Különböző mezőgazdasági eszközökre volt szükség, szőlőt és gyümölcsfákat kellett ültetni, takarmányt, vetőmagokat, állatokat kellett vételezni. A tervek megvalósítására kölcsönt kellett kérni az államtól. A főkönyvelő, Kótunovics László azt javasolta, hogy hosszúlejáratú- és rövidlejáratú hitelekét kérjenek. A kölcsönökből a következőket akarták megvalósítani:²³⁶

4.sz.táblázat: Az államtól kért hitelek tételes terve 1963-ban

<i>Hosszú lejáratú hitel - 40500 rubel</i>	<i>Rövid lejáratú hitel – 35000 rubel</i>
Kukorica szárító építéséhez – 4500 rubel	Üzemanyag és alkatrészre – 14000 rubel
Juhistálló építésére – 9000 rubel	Takarmány és vetőmag vásárlására – 5000 rubel
Kolhoz szakembereinek lakásépítésére – 5000 rubel	Csirkék vásárlására – 500 rubel
Gépek vásárlására – 18000 rubel	Növendék szarvasmarha vásárlására – 12000 rubel
Szőlő és gyümölcsfák ültetésére – 4000 rubel	Műtrágya beszerzéséhez – 2000 rubel
	Egyéb kiadásokra – 1500 rubel

Forrás: KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291, lap 66. (saját szerkesztés)

Az állammal kötött szerződések értelmében a kolhoz 1963-ban a következő termékeket adta el az államnak: 900 mázsa dohányt, 1200 mázsa burgonyát, 620 mázsa káposztát, 500 mázsa uborkát, 140 mázsa hagymát, 800 mázsa paradicsomot, 160 mázsa sárgarépat, 300 mázsa céklát és 100 mázsa egyéb zöldséget, 290 mázsa gyümölcsöt, 9 mázsa földiepret, 700 mázsa szőlőt ebből 20 mázsa hazai szőlőt, 550 mázsa húst, ebből 120 mázsa marhahús, 400 mázsa disznóhús és 30 mázsa juh húst, 2700 mázsa tejet, 40000 darab tojást és 30 mázsa gyapjút.²³⁷

Január hónapban a tehén farmon javult a tejhozam. A fejőnők 10 nap alatt elérték, hogy a tejhozam átlagosan 2,1 literről 2,6 literre emelkedett.²³⁸ A többi farmon továbbra is állathullások

²³⁴ Uo. lap 42.

²³⁵ A legjövendőmezőbb növény// *Vörös Zászló*, 18.évfolyam, 84.szám (október), Beregszász, 1962, 3.

²³⁶ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291, lap 66.

²³⁷ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 309, lap 6.

²³⁸ A fejőnők kívánságai// *Vörös Zászló*, 19.évfolyam, 11.szám, Beregszász, 1963, 3.

voltak tapasztalhatók. A sertésfarmon egy anyakoca elpusztította malacait, ezen kívül 4 darab növendék malac hullott el.²³⁹

A kolhozban az örök száma a felére csökkent, 1963-ban 11 ör volt szolgálatban. Az örök beosztása a következő volt: Bojtos Béla terményraktár, Kósa János takarmányraktár, Fintor Ferenc sertésfarm, Szabó Ernő nagy hegy, Acskó Ferenc kis hegy, Csok Sándor kertészet, Petrás János kis erőd és mező, Dörda László nagy erdő, Baraté Lajos mező, Rusz Antal éjjeli állat gondozó, Csatlós Sándor éjjeli állat gondozó.²⁴⁰

Iván Tihamér, az egykori elnök, Porohnavec, a volt pártszervezeti titkár, Kovtunovics könyvelő, Halász brigádvezető és Kis raktárnok bírálat érte, mert előző ősszel 4160 kilogramm szőlőt nem vettek nyilvántartásba. Az ebből kipréselt 2571 liter bort elosztották egymás között. Iván, Porohnavec és mások törvénytelenül íratnak ki maguknak alacsony áron búzát és egyéb terméket.²⁴¹

A kolhoz 1963-ban 35 hektár területen 3981 mázsa zöldségfélét akartak termesztetni, ami összesen 42 ezer rubel, jövedelmet adott volna. A tavaszi munkálatokkal elváltak maradva, a kertészetben nem voltak előkészítve a melegágyak. Április folyamán 1 hektár borsót, egy fél hektár retket és salátát kellett elvetni, 6 hektár korai káposztát kellett elültetni, 2 hektár hagymát kell eldugtatni.²⁴²

A tehénfarm vezetője Juhász István lett. Miután kinevezték a farm vezetőjévé javulni kezdett az állatok helyzete. Március végén a farmon naponta 550 liter tejet termeltek, két hét múlva pedig már 800-at és májusban már 1000 litert. De ez még mindig kevés tejhozam volt. A kolhozban kezdetét vette a jószág nyári táboroztatása. A tervezett 210 tehén helyett csak 193 darabot tartottak. Ezekből is 5 olyan volt, amelyik évek óta meddő volt. A farmon a tehenek zöme leellett és 4—5 liter tejet adott egy fejésre. A farmon 71 borjú volt, amiből már 8 hullott el, ami több mint 10 százalékos veszteség volt.²⁴³

A kolhozban fontos ágazat volt a szőlészet. A korábbi évek során nagy területen telepítettek szőlőt. Úgy szólnán teljes egészében felszámolták a tőkék ritkultságát. A gondozását viszont elhanyagolták. Az ültetvények nagy részén a szőlő a földön feküdt, nem törődtek a lugasításával. Ez megnehezítette az ültetvények gondozását, csökkentette a termés hozamot.²⁴⁴

A kolhoz 1963. szeptember 23-ára teljesítette a kukorica állami eladási tervét. 500 mázsa kukoricát szállítottak a terménykészletező állomásra. A kolhoz az év elejétől 1252 mázsa gabonát adott el az államnak.²⁴⁵

²³⁹ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 309, lap 7.

²⁴⁰ Uo. lap 8.

²⁴¹ A kolhoztulajdon szent és sérthetetlen// *Vörös Zászló*, 19.évfolyam, 44.szám, Beregszász, 1963, 2.

²⁴² Hol maradnak a tettek?// *Vörös Zászló*, 19.évfolyam, 50.szám, Beregszász, 1963, 2.

²⁴³ A kádercsere még nem minden// *Vörös Zászló*, 19.évfolyam, 65.szám, Beregszász, 1963, 3.

²⁴⁴ Bírálok szemmel// *Vörös Zászló*, 19.évfolyam, 86.szám, Beregszász, 1963, 3.

²⁴⁵ Teljesítettük a gabona állami eladási tervét// *Vörös Zászló*, 19.évfolyam, 90.szám, Beregszász, 1963, 1.

1963-ban 520 hektáron vetettek el ősziakat. A munkások a szalma behordását augusztus 13-ig befejezték. Az őszi vetés előtt előkészítették a vetőmagokat, megjavították a gépeket.²⁴⁶ Az őszi folyamán a farmokon ismét történtek elhullások. A szarvasmarha farmon 2 darab bikaborjú hullott el, amelyeknek súlya 98 kg volt, egy 152 kg bikaborjút kényszerlevágásra kellett vinni. A sertésfarmon elhullott 3 db növendék sertés 11 kg súlyban, és 7 db malac 13,5 kg súlyban. A juhfarmon 2 db növendék juh 25 kg súllyal, 1 db hízó juh 20 kg súlyban hullott el. A szárnyasfarmon 12 db tojótyúk pusztult el, továbbá 170 db növendék szárnyas villanyhiányt miatt hullott el.²⁴⁷

1964-ben lassú ütemben halad a gépek javítása. Ellenőrizték azoknak a gépeknek a munkáját is, melyek az állattenyésztési farmokon voltak. Nem mindenütt működtek kifogástalanul, ennek következtében lassú ütemben folyt a takarmányok átdolgozása.²⁴⁸

Baksa Ferenc, a kolhoz borjúgondozója kéthetes kortól hat hónapos korig gondozta a borjakat. Minden borjúnál napi 700 grammos súlygyarapodást ért el. A tapasztalt állattenyésztő 13 év alatt 1800 borjút nevelt fel a kolhoznak.²⁴⁹ A tehénfarmot Juhász István vezette 1963-tól. Vezetése óta már észrevehető eredményeket értek el az állattenyésztők. 1962-ben a kolhoz már 195,4 mázsa tejet termelt minden 100 hektár föld után és tehenenként az év folyamán 1581 kilogramm tejet fejtek. A kolhoz 1964. március 13-ra teljesítette a tejtermelés első negyedévi tervét, március 20-ra pedig eleget tett a tej állami eladása negyedévi tervének.²⁵⁰

A kertészek 1964-ben hektáronként 180 mázsa zöldségtermést akartak elérni. Meggyesi Otilia csoportvezetőnő csoportjában 25 ember dolgozott. A zöldségtermesztők hektáronként 18 tonna komposztal javították fel a földeket. Áprilisban ültették a korai káposzta palántáit. Egyidejűleg vetették a sárgarépat, duggatták a hagymát és befejezték a korai burgonya vetését.²⁵¹

1964 tavaszán 760 hektáron kellett vetni tavaszi növényeket. Április 27-ig a kolhoz földművesei befejezték a takarmányrépa, zab, napraforgó, zabosbükköny vetését, a burgonya ültetését, összesen 182 hektáron került földbe a mag. Három vetőgép dolgozott, a gépkezelők vállalták, hogy április 29-ig befejezik a kukorica elvetését. Naponta minden vetőgép 12—15 hektár földet vetett be. A tavaszi munkálatok során 14 traktor dolgozott és 36 pár lófogat.²⁵²

Az építőbrigád Jászik József vezetésével az állatfarmokon készítették elő a helyiségeket a teleltetésre. A szarvasmarha farmon takarmányfeldolgozó műhelyt építettek, ahol a takarmány aprítása és etetéshez való előkészületek zajlottak.²⁵³

²⁴⁶ KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 309, lap 38.

²⁴⁷ Uo. lap 42.

²⁴⁸ A gépeket szeretni kell és gondosan ápolni kell// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 25.szám, Beregszász, 1964, 2.

²⁴⁹ Teljesítsük az állati termékek termelésének tervét// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 44.szám, Beregszász, 1964, 1.

²⁵⁰ Határidő előtt// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 47.szám, Beregszász, 1964, 2.

²⁵¹ Versenyeznek a kertészek// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 49.szám, Beregszász, 1964, 2.

²⁵² Vállvetve, kollektíven// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 51.szám, Beregszász, 1964, 2.

²⁵³ Most gondoskodjunk a jószág meleg teleltetéséről// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 65.szám, Beregszász, 1964, 1.

Szocialista verseny zajlott a kolhozban a Nagy Októberi ünnep tiszteletére. A kolhoz 1964-ben az elsők között takarította be a burgonyát és a kukoricát. Ebben az évben szép termést értek el a szőlőből, hektáronként átlag 98 mázsa lett.²⁵⁴A szüret után még 7 ezer tőkét pótoltak az ültetvénybe.²⁵⁵

A hrucsovi érában a Marx Károly kolhoz kisebb eredményeket is eltudtak érni. Következtetésem alapján 1964-ben ért el a kolhoz változásokat az állattenyésztés és a növénytermesztés területén.

²⁵⁴ Méltó ajándék// *Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 130.szám, Beregszász, 1964, 3.

²⁵⁵ Ismét benépesedtek az ültetvények//*Vörös Zászló*, 20.évfolyam, 150.szám, Beregszász, 1964, 3.

ÖSSZEFOGLALÓ

A szakdolgozatom egy átfogó képet ad Kárpátalja kollektivizálásáról és a dédai Marx Károly kolhoz működéséről 1947 és 1964 között. Szakirodalmak, monográfiák és tanulmányok segítségével sikerült bemutatni Kárpátalja régiójának a kollektivizálását. A dolgozatom főként levéltári források és korabeli sajtó alapján mutatja be a kolhoz működését.

A dolgozat három fejezetből épül fel, melyből az első fejezet épült a szakirodalomra, amely alapján bemutatásra került Kárpátalja mezőgazdaságának az átalakítása szovjet mintára. A második és harmadik fejezet levéltári források és korabeli sajtó alapján sikerült ismertetni a dédai Marx Károly kolhoz megalakulását és működését.

Az első fejezet alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a második világháború utáni változások kihatottak Kárpátalja vidékére is. 1946-ban kezdődött meg a régió kollektivizálása, amely során minden területen lezajlott az államosítás. A lakosságot kulák- és koncepciós perekkel félemlítették meg. Az emberektől elvették a földjeiket, a vagyonukat és a gazdákat a kolhozokba kényszerítették. Kárpátalján a kolhozosítás folyamatát két időszakra lehet felosztani: az első szakasz 1945/46-1948 között zajlott, amikor a szovjet hatalom „türelmesen” viszonyult a mezőgazdaság átszervezéséhez. A második szakasz 1948-ban kezdődött, ez már egy aktívabb és erőszakosabb periódus volt. Minden településen a kolhozok erőszakosan alakultak meg. Kárpátalján az első kolhoz 1946-ban alakult meg, ezt követően sorra alakultak meg a kollektív gazdaságok.

A második fejezetben a dédai Vatutyin kolhoz megalakulása és működése került bemutatásra 1947 és 1950 között. A kolhoz 1947-ben alakult meg. A kolhoz megalakulása után a dédai lakosságtól is elvették a földjeiket, az állataikat, a mezőgazdasági eszközeiket és kényszerítették az embereket, hogy lépjenek be a kolhozba. A lakosság csak egy kis darab háztáji földet tarthatott meg amelyen lehetőség volt a magángazdálkodásra. A kezdeti időszakban rengeteg nehézséggel küzdöttek az emberek, de az évek során a lakosság kénytelen volt alkalmazkodni az új rendszerhez.

A harmadik fejezetben az egyesített Marx Károly kolhoz működését ismertetem 1951 és 1964 közötti időszakban. A kolhoz 1951-ben alakult meg a dédai és a homoki térség kolhozaiból. A vizsgált időszakban a kolhoznak több elnöke is volt, akik nem voltak sikeresek, nem tudtak nagyobb eredményeket elérni. Mint a régió többi kolhozában itt is foglalkoztak takarmány és zöldségfélék termesztéssel, rendelkezett a kolhoz gyümölcsössel és szőlészettel is. Jövedelmezőbb ágazata a gazdaságnak a dohánytermesztés volt. Az állattenyésztés is jelent volt, viszont ez egy gyengébb részlege volt a kolhoznak, nem tudtak komolyabb eredményeket elérni. A kolhozt 1953-ban kezdték el gépesíteni, megjelent a farmokon az önitató és önetető berendezések, a kertészetben a locsoló berendezések. Gyakori jelenség volt, hogy a kolhozisták lopásokat követtek el, főként terményt, zöldségféléket és bort tulajdonítottak el. A kolhoz rendszerére jellemző volt a munkafegyelem hiánya, az évi tervek nem teljesítése, a gazdasági jelentések hamisítása.

Összeségében úgy vélem, hogy sikerült kialakítani egy átfogó képet a kolhoz rendszer kialakulásáról és a dédai Marx Károly kolhoz működéséről. A kitűzött célomat úgy gondolom, hogy sikerült megvalósítani szakirodalom és levéltári források által. A továbbiakban szeretném részletesebben megismerni a kolhoz történetét a Szovjetunió felbomlásának időszakában.

РЕЗЮМЕ

Моя дипломна робота дає комплексну картину колективізації Закарпаття та функціонування колгоспу ім. Кароля Маркса в с. Дийда в період з 1947 по 1964 рік. За допомогою літератури, монографій та досліджень мені вдалося представити колективізацію регіону Закарпаття. Моя дисертація заснована переважно на архівних джерелах та сучасній пресі.

Дипломна робота складається з трьох розділів, перший з яких базується на літературі, що описує трансформацію закарпатського сільського господарства до радянської моделі. У другому і третьому розділах на основі архівних джерел та сучасної преси вдалося описати створення та функціонування колгоспу ім. Кароля Маркса в с. Дийда.

З першого розділу я дійшов висновку, що зміни після Другої світової війни торкнулися і Закарпатської області. 1946 року почалася колективізація краю, під час якої націоналізація відбулася в усіх районах. Населення було залякане процесами над куркулями та підкуркульниками. Людей позбавляли землі та майна, а селян примусово заганяли до колгоспів. На Закарпатті процес колективізації можна розділити на два періоди: перший етап припав на 1945/46-1948 роки, коли радянська влада була „терплячою” у своєму ставленні до реорганізації сільського господарства. Другий етап розпочався у 1948 році, більш активний і насильницький період. У кожному населеному пункті насильно створювалися колгоспи. На Закарпатті перший колгосп був створений у 1946 році, і після цього колгоспи створювалися один за одним.

Другий розділ описує створення та діяльність колгоспу ім. Ватутіна в с. Дийда між 1947 та 1950 роками. Колгосп був заснований у 1947 році. Після створення колгоспу мешканців села Дийда позбавили землі, худоби та сільськогосподарських знарядь і примусили вступити до колгоспу. Населенню було дозволено зберегти лише невеликий шматок присадибної землі, на якій можна було вести приватне господарство. У початковий період люди зіткнулися з багатьма труднощами, але з роками населення було змушене адаптуватися до нової системи.

У третьому розділі я описую діяльність об'єднаного колгоспу ім. Кароля Маркса між 1951 і 1964 роками. Протягом досліджуваного періоду у колгоспі було кілька голів, які не були успішними і не досягли значних результатів. Як і в інших колгоспах регіону, колгосп займався кормовиробництвом та овочівництвом, а також мав фруктовий сад і виноградники. Найбільш прибутковою галуззю господарства було тютюнництво. Тваринництво також було важливим, але воно було слабшою галуззю колгоспу і не досягло значних результатів. У 1953 році колгосп почали механізувати, запровадивши самозрошувальне та поливальне обладнання на фермах та дощувальні машини в садівництві. Крадіжки з боку колгоспників були поширеним

явищем, переважно зернових, овочів та вина. Колгоспна система характеризувалася відсутністю дисципліни, невиконанням річних планів і фальсифікацією економічних звітів.

Отже, я думаю, що мені вдалося створити цілісну картину розвитку колгоспної системи та функціонування колгоспу ім. Кароля Маркса в с. Дийда. Я вважаю, що мені вдалося досягти поставленої мети за допомогою літератури та архівних джерел. В подальшому я хотів би дізнатися більше про історію колгоспу в період розпаду Радянського Союзу.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK JEGYZÉKE

I. PUBLIKÁLATLAN FORRÁSOK

1. Kárpátalja Területi Állami Levéltár Beregszászi részlege
 - a. Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 22 – 1949 – Kolhoz iratai
 - b. Fond P-1156, opisz 1, ügyirat 21 – 1949 – Termelési terv
 - c. Fond P-1156, opisz 5, ügyirat 15 – 1950 – Kolhoz jegyzőkönyvei és kérvények
 - d. Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 21 – 1950 – Termelési terv
 - e. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 2 – 1950 - Jegyzőkönyvek
 - f. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 20 – 1951- Jegyzőkönyvek és kérvények
 - g. Fond P-1156, opisz 2, ügyirat 23 – 1951 - Jegyzőkönyvek
 - h. Fond P1156, opisz 1, ügyirat 71 – 1952 - Jegyzőkönyvek
 - i. Fond P1156, opisz 1, ügyirat 91 – 1953 - Jegyzőkönyvek
 - j. Fond P1156, opisz 2, ügyirat 2 – 1954 - Jegyzőkönyvek
 - k. Fond P1156, opisz 2, ügyirat 27 – 1955 - Technikai projektek
 - l. Fond P1156, opisz 2, ügyirat 29 – 1955 - Jegyzőkönyvek
 - m. Fond P1156, opisz 1, ügyirat 166 – 1956 – Jegyzőkönyvek
 - n. Fond P1156, opisz 1, ügyirat 118 – 1957 - Jegyzőkönyvek
 - o. Fond P1156, opisz 3, ügyirat 47 – 1958 - Jegyzőkönyvek
 - p. Fond P1156, opisz 3, ügyirat 62 – 1959 - Jegyzőkönyvek
 - q. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 228 – 1960 - Jegyzőkönyvek
 - r. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 232 – 1960 - Jegyzőkönyvek
 - s. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 260 – 1961 – Gazdasági jelentések és jegyzőkönyvek
 - t. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 291 – 1962 - Jegyzőkönyvek
 - u. Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 309 – 1963 - Jegyzőkönyvek

II. MONOGRÁFIÁK, SZAKKÖNYVEK

2. Dr. BRENZOVIČS László – dr. CSATÁRY György (fő szerk.): Kárpátalja története. Örökség és kihívások. II. RFKMF – „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár, 2021.
3. DUPKA György: Sorsfordító évek sodrásában. PoliPrint, Ungvár, 2004.
4. FEDINEC Csilla - VEHEŠ Mikola (szerk.): Kárpátalja 1919 – 2009. Argumentum MTA Etnikai – nemzeti kisebbségkutató Intézet, Budapest-Ungvár, 2010.
5. KULCSÁR Zoltán: Magyar sors Kárpátalján. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2013.

6. О. Д. ДОВГАНІЧ: Реабілітовані історією. Закарпатська область. Редактор: Д.М. Федака. Ужгород, ВАТ Видництво „Закарпаття”, 2003.

III. TUDOMÁNYOS TANULMÁNYOK ÉS SZAKCIKEKK

7. BALOGH Judit: A szovjet rendszer kiépülése és a kolhozok működésének kezdeti szakasza Halálbor és Badaló községekben, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, Beregszász, 2021
8. FEDINEC Csilla: A kárpátaljai magyar életviszonyok a Szovjetunióban In Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Gondolat - MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2008.
9. KOSZTYÓ Gyula: A kárpátaljai magyar falvak kolhozosítása 1946–1949, Clio Intézet, 2020.
10. KOSZTYÓ Gyula: Megszállás, terror, elhurcolás In Az Elbától Vorkutáig. Veritas, Magyar Napló, Budapest, 2017.
11. MOLNÁR D. Erzsébet: Kárpátaljai magyarok a Szovjetunió hadifogoly- és munkatáboraiiban 1944-1953. Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem, BTK, 2015.
12. OROSZ Júlia: A falusi parasztság – egy kolhoz belső életének jellegzetességei Kárpátalján, 1948–1953. Betekintő 14. évf. 3. sz., 2020.
13. VÁRADI Natália: A szovjet hatalom kiépítésének kezdeti lépései Kárpátalján 1944–1946 In Betekintő 13. évf. 1. sz., 2019.
14. МІЩАНИН Василь Васильович: Суціальна колективізація. Звід.: Радянізація Закарпаття 1944-1950 рр. Ужгород, 2019.
15. РЕЙТІЙ Галина: Селянський опір колективізації в 1944–1950 роках на Закарпатті. Ужгородський національний університет, 2017.

IV. KORABELI SAJTÓ

16. Beregi Hírlap (Vörös Zászló)
- a. 1951 – 7.évfolyam: 5,10, 53, 56, 63, 74. szám
 - b. 1952 – 8.évfolyam: 3, 6, 19, 27, 28, 35, 38. szám
 - c. 1953 – 9.évfolyam: 1, 6, 18, 39, 43, 48, 53, 56.szám
 - d. 1954 – 10.évfolyam: 3, 4, 16, 19, 46, 48, 62, 63, 64, 70, 91, 92, 96. szám
 - e. 1955 – 11.évfolyam: 15, 22, 32, 38, 39, 53, 55, 56, 65, 66, 77, 79, 86, 89, 95, 97, 101.szám
 - f. 1956 – 12.évfolyam: 7, 14, 20, 30, 34, 43, 63, 69, 114.szám
 - g. 1957 – 13.évfolyam: 9, 17, 29, 41, 55, 59, 80, 85, 99, 100, 109, 111, 114, 121, 141.szám

- h. 1958 – 14.évfolyam: 22, 39, 44, 47, 48, 71, 81, 82, 115.szám
- i. 1959 – 15.évfolyam: 10, 20, 43, 47, 59, 68, 79, 82, 87, 99, 106, 107, 110.szám
- j. 1960 – 16.évfolyam: 16, 20, 26, 42, 82, 83, 86, 95. szám
- k. 1961 – 17.évfolyam: 15, 22, 37, 47, 50, 56, 75, 78, 80, 102, 107, 109, 121, 147. szám
- l. 1962 – 18.évfolyam: 5, 30, 33, 41, 43, 45, 51, 62, 84, 113. szám
- m. 1963 – 19.évfolyam: 11, 44, 50, 65, 86, 90. szám
- n. 1964 – 20.évfolyam: 25, 44, 47, 49, 51, 65, 73, 120, 130, 150. szám

V. ORAL HISTORY

17. Pracu Mária (1935) – egykori kolhoztag, az interjú készítésének időpontja: 2022. 04. 07.

18. Pracu Otil (1933) – egykori kolhoztag, az interjú készítésének időpontja: 2022. 04. 10.

MELLÉKLETEK

1.számú melléklet

Kérvény a Marx Károly kolhoz vezetőségéhez

1/1960

Marx Károly kolhoz vezető ségének
Dóda.

Náskó Péter Péteré Dédai lakostól.

Kérvény.

Alulírott Náskó Péter Péteré a kérelemmel
fordulok a Marx Károly kolhoz vezető ségéhez hogy
részemre háztáji földet megszerezni szíveskedjenek
0,25 szoteket.

Kérelmemet azzal indokolom hogy én 1960 január
ho 14-én megváltam és külföldön akarok a szüleimtel
válni.

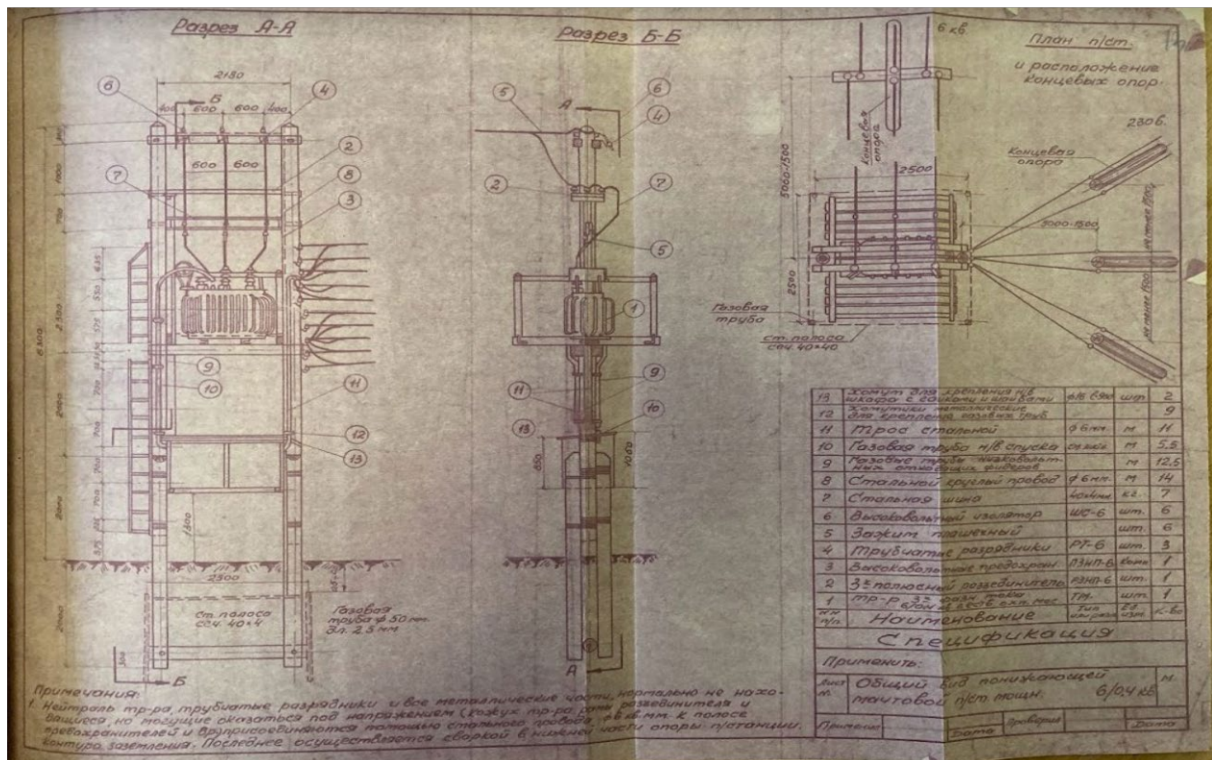
Meg.

Déda 1960 január hó 31

Náskó Péter.

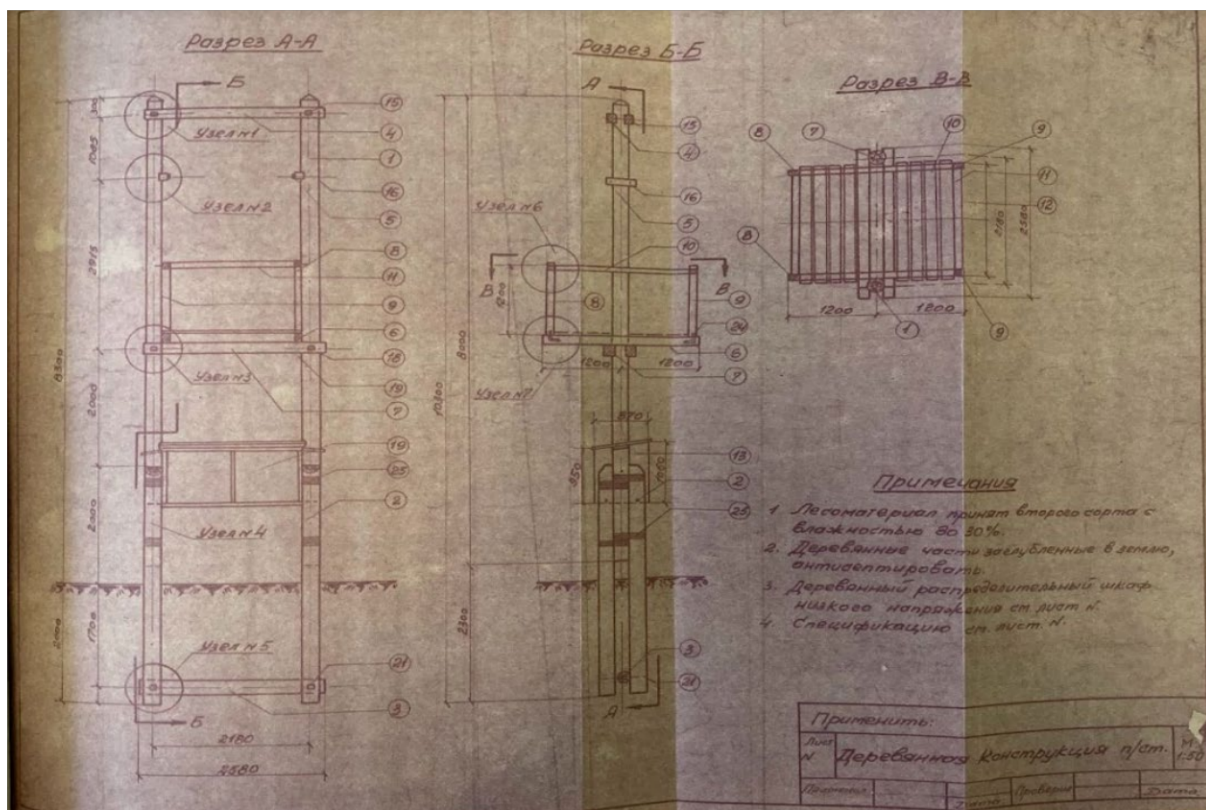
Forrás: KTÁL, Fond P11-56, opisz 1, ügyirat 254, lap 5.

A szárító gázellátásának biztosításának kapcsolási tervrajza

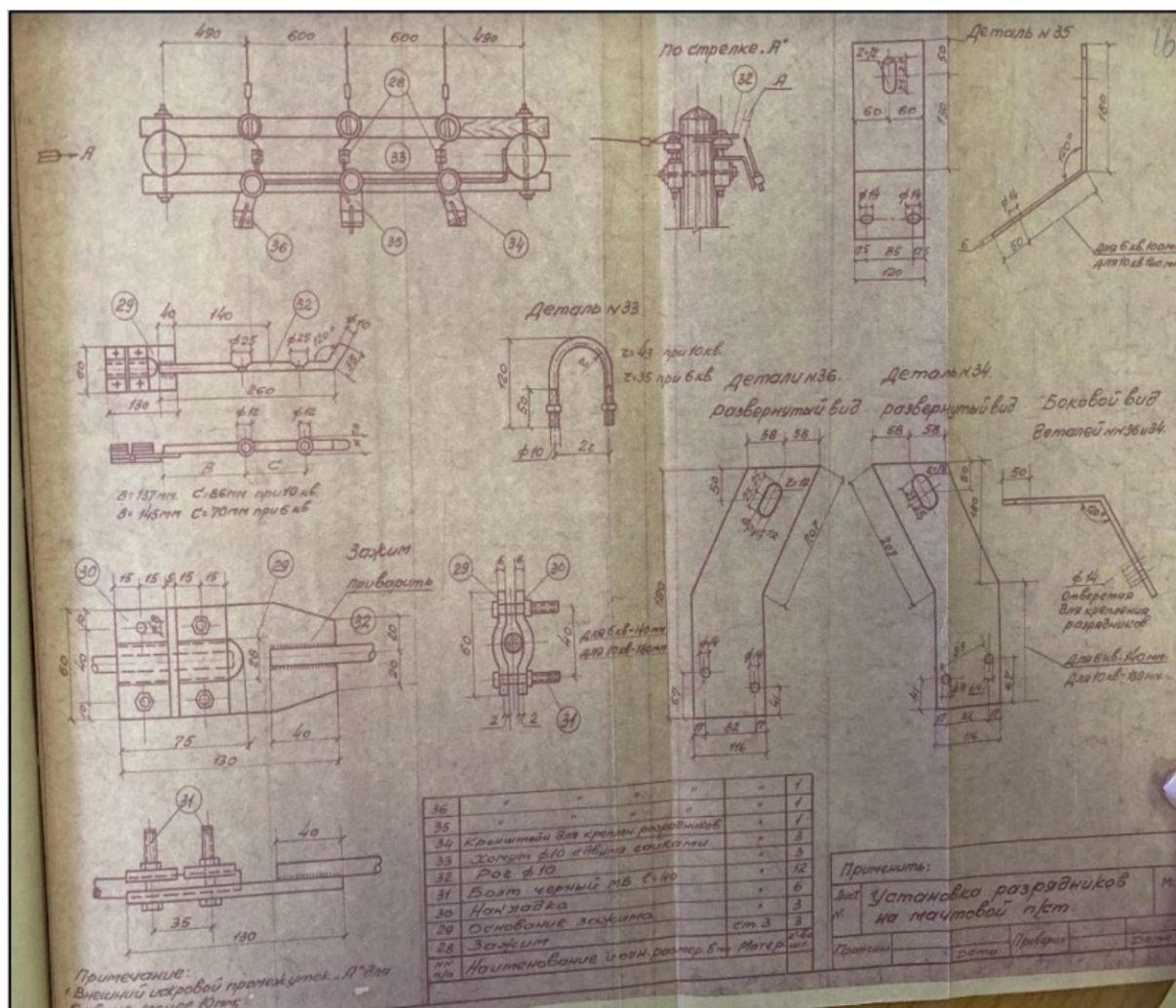
Forrás: KTÁL, Fond P11-56, opisz 2, ügyirat 27, lap 13.

Fa állványzat a transzformátor alá

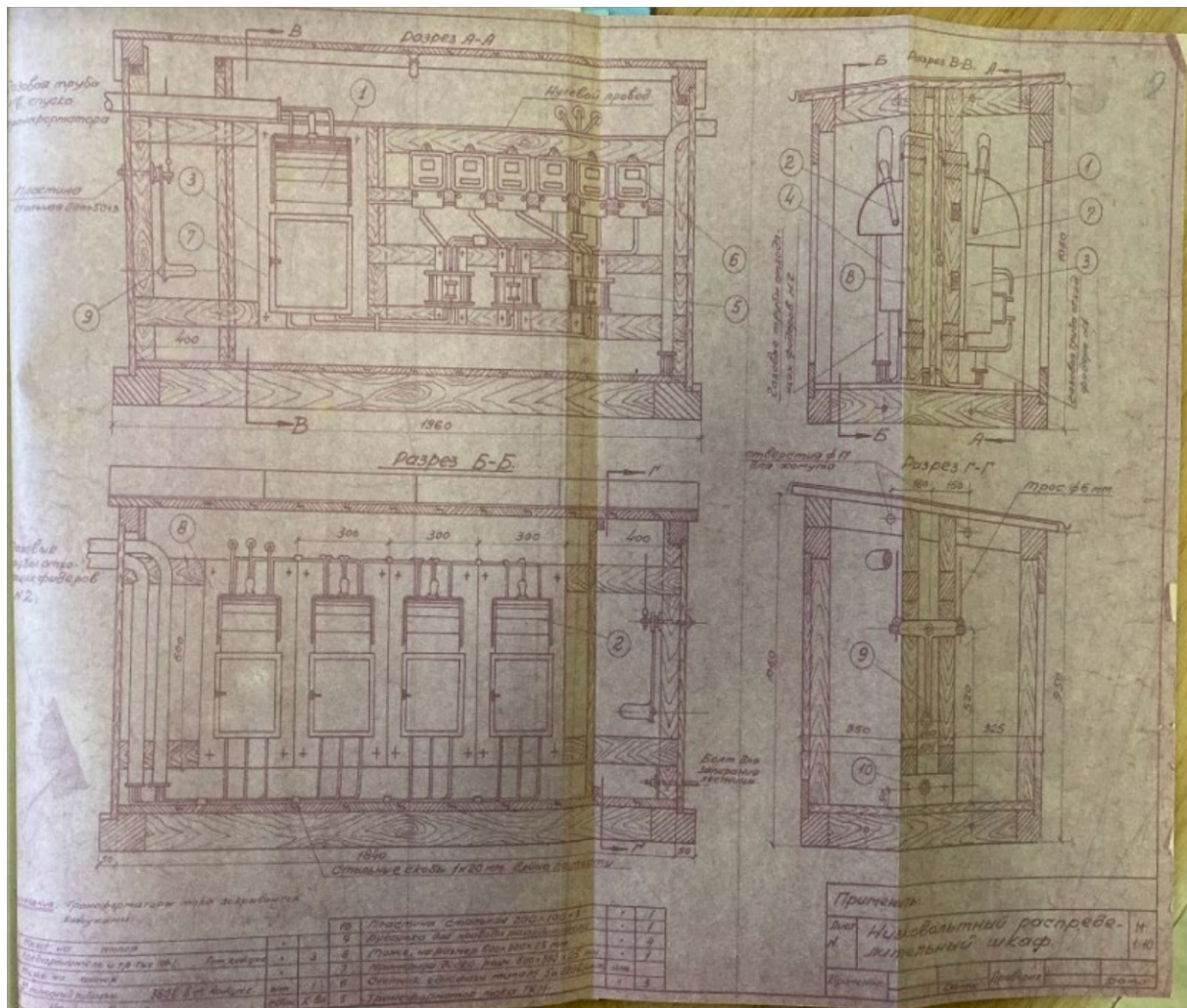
Forrás: KTÁL, Fond P11-56, opisz 2, ügyirat 27, lap 14.

Szellőző rendszer berendezésének tervrajza

Forrás: Forrás: KTAЛ, Fond P11-56, opisz 2, ügyirat 27, lap 16.

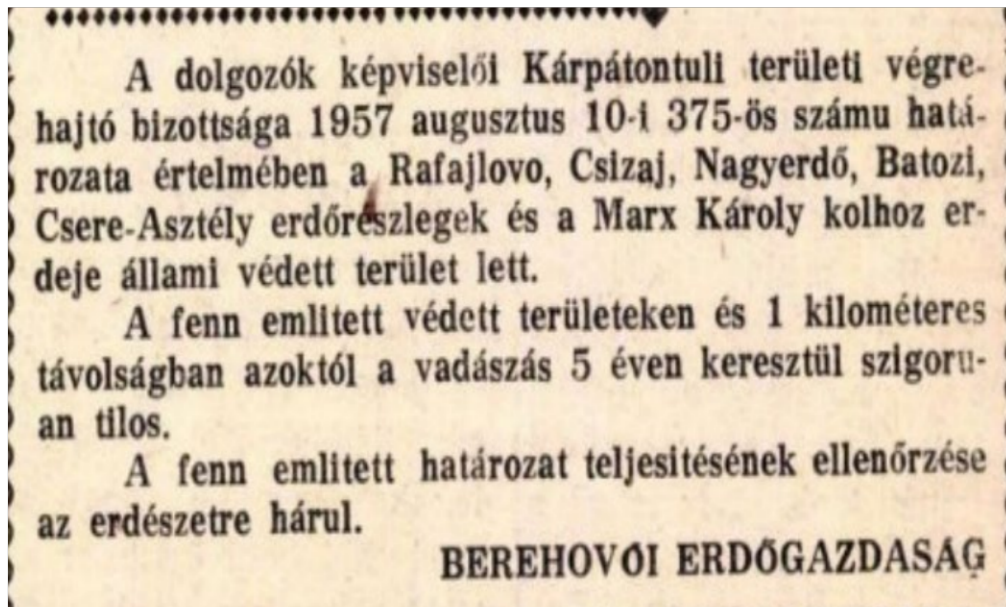
Terményszárító terve

Forrás: Forrás: KTÁL, Fond P11-56, opisz 2, ügyirat 27, lap 18.

Hirdetmény

A kolhoz erdője államilag védett terület lett

Forrás: Hirdetmények. //Vörös Zászló, 13.évfolyam, 109.szám, Beregszász, 1957.4.

A kolhoz traktorállomása napjainkban

Forrás: saját felvétel (2023. 05. 07.)

A kolhoz farmja napjainkban

Forrás: saját felvétel (2023. 05. 07.)

A kolhoz gépjármű állomása napjainkban

Forrás: saját felvétel (2023. 05. 07.)